

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Problematika kázně v sekundárním vzdělávání

Vypracovala: Ing. Miluše Návorková
Vedoucí práce: PaedDr. Erika Nehrerová, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma Problematika kázně v sekundárním vzdělávání vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 17. dubna 2016

.....

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat PaedDr. Erice Nehrerové, PhD. za cenné rady, odborné vedení, za lidský přístup, trpělivost a ochotu při vypracování této bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za pochopení a podporu.

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je Problematika kázně v sekundárním vzdělávání. Cílem této práce je zmapování problematiky školní kázně u žáků vyššího sekundárního vzdělávání.

V teoretické části jsou popsány základní pojmy týkající se problematiky kázně, její vymezení a analýza projevů nekázně. Dále se tato práce zabývá hledáním možných příčin, preventivních opatření a možností nápravy nekázně u žáků gymnázií, obchodních akademií a středních odborných škol a učilišť.

V praktické části je pomocí dotazníkového šetření zjišťována četnost kázeňských problémů, zvládnutí kázně ve třídě, spolupráce mezi rodiči a školou, řešení kázeňských přestupků a celkové chování žáků ve třídě z pohledu pedagoga.

The abstract

The theme of this bachelor's thesis is Problems of discipline at secondary education. The aim of this work is to map the problems of school discipline at the students of higher secondary education.

The basic terms concerned the problems of discipline, the definitions and analysis of the lack of discipline are being described in the theoretical part. This thesis also tries to find out possible reasons, preventative arrangements and remedy possibilities of the lack of discipline at the students of grammar schools, business academies and vocational and training schools.

In the practical part the questionnaire exploration presents the following items: the frequency of discipline problems, managing the discipline in the class, the cooperation between the school and the parents, the solutions of discipline offences and global behaviour of the students in the class from the teacher's point of view.

Obsah

1 Úvod	8
2 Vymezení kázně.....	9
2.1 Druhy kázně, jejich charakteristika.....	9
2.2 Příbuzné pojmy k pojmu „kázeň“	10
2.3 Školní kázeň	12
2.4 Kázeň ve společnosti.....	13
2.5 Kázeň jako ochrana dítěte a učitele	13
3 Nekázeň.....	15
3.1 Projevy nekázně.....	15
3.1.1 Neagresivní projevy	16
3.1.2 Agresivní projevy.....	17
3.1 Příčiny nekázně	20
3.2.1 Co může ovlivnit učitel.....	21
3.2.2 Jiné příčiny	22
4 Východiska školní nekázně.....	24
4.1 Třídní management	24
4.1.1 Fáze třídního managementu.....	25
4.2 Autorita pedagoga	25
4.3 Pedagogická komunikace.....	26
4.4 Kázeňské prostředky v edukačním prostředí.....	27
4.5 Smlouva mezi rodiči a školou	30
4.6 Příprava pedagoga na zvládnutí kázně.....	30
5 Praktická část.....	31
5.1 Cíl, formulace výzkumného problému.....	31
5.2 Hypotézy	31
5.3 Výzkumný soubor	32
5.4 Dotazník	32
5.5 Vyhodnocení dotazníku	33
5.6 Shrnutí, ověření hypotéz	56
6 Závěr.....	57

Literatura.....	59
Přílohy.....	61

1 Úvod

Jednou z velice diskutovaných otázek současného školství je problematika kázně. Snad v každé škole jsou otázky kázně takřka každodenní záležitostmi. Skutečně se neustále zhoršuje chování náctiletých? Co je příčinou tohoto zhoršení? Mají dnešní učitelé vůbec nějaké možnosti jak problémové chování svých žáků napravit? A mají tyto možnosti rodiče těchto dětí? To jsou jen některé z otázek, které mě napadají, když se nad tímto tématem zamýšlím.

Takřka každý den řeší učitelé problematiku kázně u svých žáků. Většinou jde o vyrušování, nenošení pomůcek, domácích úkolů ale i častěji používané vulgarismy, nebo projevy šikany. Již na základní škole ztrácí žáci respekt k dospělým lidem, nejsou zvyklé plnit své povinnosti a ani vidina trestu je ve většině případů neusměrní. Někteří učitelé zastávají názor, že se doba a chování dětí zhoršuje. Obávají se doby, kdy budou žáci nosit do školy zbraně a veškeré své problémy a nedorozumění řešit násilnou cestou. Argumentují tím, že v jiných zemích tato situace již nastala. Jiná skupina pedagogů si myslí, že je toto všechno jen nafouknutá bublina. Děti jsou podle nich sice „méně vychované“, ale obavy z jejich chování nemají. Jejich jednání je výsledkem prosazování vlastní identity a svobody.

Cílem mé bakalářské práce tedy je zmapování problematiky školní kázně u žáků vyššího sekundárního vzdělávání. Měla by pomoci učitelům analyzovat problémy s žáky a nalézt vhodná řešení.

V teoretické části zpracovávám základní teoretické poznatky týkající se kázně žáků v současném školství, vymezení kázně a analýzu projevů nekázně. Dále je tato práce zaměřena na hledání možných příčin, preventivních opatření a možností nápravy nekázně u žáků gymnázií, obchodních akademií a středních odborných škol a učilišť.

V praktické části zjišťuji pomocí dotazníků četnost kázeňských problémů, konfliktů mezi žáky, možnosti řešení a celkové chování žáků ve třídě z pohledu pedagoga.

2 Vymezení kázně

Kázeň lze definovat jako „vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority.“¹

Podle Bendla je kázeň „ vědomé dodržování zadaných norem. Rozumíme jí tedy vědomé podřízení se zadaným normám, vědomé respektování zadaných pravidel, předpisů či ustanovení.“²

Každý z nás je povinen dodržovat určitá pravidla, ať už doma, v rodině, ve škole či v zaměstnání. Bez pravidel by nastal chaos. Dodržování těchto pravidel je nezbytnou součástí našeho života.

2.1 Druhy kázně, jejich charakteristika.

Pojem kázeň má mnoho významů. V odborné literatuře se setkáváme s různými druhy kázně. Bendl hovoří o kázni „ kritické, uvědomělé, vnitřní, dobrovolné a vynucené, zdravé a sebekázní“.

Kritická kázeň

Kritická kázeň je spojena se sektami. Člověk je plně přesvědčen o správnosti svého chování a myšlení. Nad svým jednáním nepřemýšlí, ale slepě vše přijímá.

Uvědomělá kázeň

Uvědomělá kázeň se pojí s ochotou, dobrovolností. Na základě vlastního přesvědčení mění povinnost v dobrovolnost. V tomto případě jde o dlouhodobý proces, který je žádoucí zejména v prostředí školy.

„Kázeň uvědomělá je kázeň, ve které se povinnost mění v ochotu, dobrovolné podřízení se normě“³

---

¹ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*, s. 96

² BENDL, S. *Jak předcházet nekázni*, s. 23

³ BENDL, S. *Školní kázeň: metody a strategie*, s. 73

Vnitřní kázeň

„Kázeň založená na znalosti pravidel a norem, na souhlase s nimi, na jejich zvnitřnění (interiorizaci), na kvalitě volných vlastností a na osobní odpovědnosti za své jednání a chování.“⁴ Vnější kázeň se mění v kázeň vnitřní.

Dobrovolná a vynucená kázeň

Již z názvu je patrné, že dobrovolná kázeň je taková, kterou přijímá člověk svobodně a dobrovolně. Je přesvědčen, že dodržování norem je správné a prospěšné nejen pro něj, ale i pro ostatní. Proti tomu můžeme postavit kázeň vynucenou, kdy je člověk nucen normy dodržovat, nemá možnost volby, musí poslouchat.

Zdravá kázeň

Zdravá kázeň je taková, kdy prospěch z dodržování má nejen jedinec, ale celá skupina. Rozumí se tím smysluplnost a funkčnost norem chování, jejich nutnost a pozitivní přínos pro celou skupinu.

Sebekázeň

Sebekázeň můžeme přeložit také jako sebeovládání nebo sebekontrola. *„Významná vlastnost osobnosti, která výrazně ovlivňuje situační chování, je projevem psychické a sociální zralosti, směřuje k cílevědomé a uvědomělé autoregulaci“⁵* Je to tedy nejvyšší stupeň, kterého může člověk dosáhnout a kterému se učí celý život.

2.2 Příbuzné pojmy k pojmu "kázeň"

Pojem kázeň lze spojit nejen se školním prostředím, ale se společností jako takovou. Význam slova kázeň jsme si již vysvětlili v kapitole „Vymezení kázně“. Nyní si pojem kázně spojíme s několika příbuznými pojmy.

---

⁴ KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky*, s. 61

⁵ tamtéž

Kázeň a mravnost

Pojmy kázeň a mravnost jsou si svým výkladem velice podobné. Pod pojmem mravnost si většina lidí vybaví poslušné chování, dodržování norem a pravidel slušného chování.

„Jak kázeň, tak mravnost se opírají o normy, o pravidla lidského chování a jednání, o dodržování určitých příkazů, zákazů, doporučení, nařízení a zásad.“⁶

Podle výše zmíněné definice je patrné, že jsou tyto dva pojmy obsahově provázané, ne-li totožné. Jisté rozdíly mezi kázní a mravností samozřejmě existují. Zásadní rozdíl je takový, že v případě mravnosti jsou normy již stanoveny, existují, každý je zná, zatímco v případě kázně se normy tvoří podle účelu, ke kterému mají sloužit.

Kázeň a právo

Spojitosť najdeme i mezi kázní a právem. Oba tyto pojmy vyžadují dodržování norem. Rozdíl těchto norem není příliš odlišný, obě tyto oblasti se prolínají.

Rozdíl je hlavně ve formálním zpracování norem. Zatímco právní normy jsou přesně definovány a schvalovány vládou, normy kázeňské nejsou vždy písemně zaznamenány (neopisovat, nevyrušovat, zdravit apod.) a přesto je jasné, že by se měly dodržovat.

Kázeň a výchova

Výchova jedince spočívá v tom, že se mu snažíme vštípit určitá pravidla a normy, které je nezbytné dodržovat. Pokud je dítě „dobře vychované“, znamená to s největší pravděpodobností, že zdraví dospělý, chová se slušně ve společnosti, poslouchá příkazy rodičů apod.

„Kázeň je zajisté prostředkem (i cílem) výchovy, ale zrovna tak můžeme hovořit o výchově jako o kázeňském prostředku, neboť výchova je cílevědomé, záměrné, soustavné, dlouhodobé působení na dítě s cílem vytvořit z něho jedince k obrazu svému. Nedaří-li se nám to, hovoříme pak často o člověku nevychovaném, neukázněném.“⁷

---

⁶ BENDL, S. Školní kázeň: metody a strategie, s. 76

⁷ BENDL, S. Školní kázeň: metody a strategie, s. 78

Výchova může být chápána jako synonymum kázně, nebo kázeň jako součást výchovy.

Kázeň a autorita

Autorita provází život každého jedince. Od narození představují autoritu rodiče, v dětství a dospívání je to učitel a v dospělosti to může být nadřízený v zaměstnání. *„Rodičovská autorita pramení z toho, že otec a matka o dítě pečují, že je podporují, že mu poskytují domov, pocit solidarity, základ bezpečí a jistoty.“⁸*

Pro práci učitele je autorita nezbytná. Vychází z jeho pozice a z jeho osobnosti. Většina pravidel kázně je stanovena ve školním řádu. Pro žáky je důležité také to, jaký je učitel jako osobnost. Pojítkem kázně i autority je důslednost, spolehlivost, ale i spravedlnost.

Kázeň a řád

Také kázeň a řád jsou velmi těsně svázány. Řád představuje pocit bezpečí a jistoty. Každý řád tvoří pravidla a normy, které je třeba dodržovat.

Každá škola si sepíše a zveřejní svůj školní řád, v němž jsou hlavně stanoveny práva a povinnosti všech zúčastněných stran, provozní řád, bezpečnost a ochrana zdraví a majetku atd. Porušování školního řádu není žádoucí a vede k udělování kázeňských prostředků.

2.3 Školní kázeň

Škola je jednoznačně prostředím, ve kterém je nezbytné dodržování předem stanovených pravidel.

„Kázeň ve škole spočívá v tom, jak žáci dovedou zachovávat společenská a školní pravidla, spolupracují s učitelem na plnění stanovených cílů výuky a podílejí se na vytváření příznivého sociálního prostředí. Projevuje se v celkovém pořádku, v dodržování základních

---

⁸ Vališová, A. *Autorita ve výchově*, s. 75

regulativů, které přispívají k snazšímu plnění jednotlivých úkolů školy, ať už se týkají osobní hygieny, pořádku ve školních věcech, šetrného zacházení s knihami a učebními pomůckami, pravidelnosti příchodu do školy i ze školy, chování žáků o přestávkách, vypracování domácích úkolů, přípravy na výuku apod.“⁹

Kázeň ve škole by měla zajistit bezpečí jak pro žáky, tak i pro učitele. Rodič se nemá bát poslat své dítě do školy. Stejně tak má být kázeň nápomocna k vytváření prostředí vhodného k učení.

2.4 Kázeň ve společnosti

„Člověk nežije na opuštěném ostrově jako Robinson, ale je členem širšího společenského systému, který v zájmu své existence a svého fungování vyžaduje po svých příslušnících dodržování určitých pravidel.“¹⁰

Každá společnost má své normy a ideály, které je třeba dodržovat. Stejně jako společnost ovlivňuje školní prostředí, tak i škola částečně ovlivňuje společnost.

„ Škola a společnost jsou spojitě nádoby. Pokud dítě vyrůstá v určitém prostředí, v určité společnosti, utvářejí se u něho návyky, hodnoty a postoje, které si poté přináší s sebou do školy“¹¹

2.5 Kázeň jako ochrana dítěte a učitele

Škola má pro děti představovat místo, kde se cítí bezpečně, kde získají pocit jistoty a kde se bude učitelům dobře vyučovat a žákům dobře učit. To potvrzuje i Bendl „*Kázeň zajišťuje žákům i učitelům bezpečí a vytváří prostředí podporující učení.*“¹²

---

⁹ OBST, O. *Školní didaktika*, s. 387

¹⁰ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*, s. 18

¹¹ BENDL, S. *Jak předcházet nekázní*, s. 31

¹² BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*, s. 26

Ochrana ve smyslu bezpečí

Prostředí školy má představovat bezpečné místo jak pro žáky, tak pro učitele. Žáky je třeba ochránit před šikanou, násilím ze strany spolužáků, zneužíváním návykových látek, před nechtěným časným těhotenstvím, agresivitou, poruchami školního prospěchu apod. V současné době, více než dříve, je aktuální také otázka bezpečí pro učitele. V médiích se čím dál tím častěji objevují zprávy o šikaně vůči učitelům, napadení učitele žákem (popř. jinou osobou).

Ochrana ve smyslu výkonovém

Pokud se v hodinách musí řešit kázeňské prohřešky, dochází k časové ztrátě, která by mohla být využita lépe. Narušení výuky má samozřejmě negativní dopad i na soustředění ostatních žáků. Učitelé, kteří často řeší nekázeň v hodinách, získávají dojem, že už ani nevyučují, ale jsou spíše dozorcí.

Ochrana ve smyslu ekonomickém

Z ekonomického pohledu hovoříme o nákladech na opravy škod způsobených vandaly, odcizením školního majetku, náklady na zdravotní péči, souzení a věznění delikventů. Čím větší bude kázeň na českých školách, tím menší budou náklady ekonomické povahy. Pokud musí škola platit za zničený nebo odcizený majetek, zákonitě tyto peníze pak musí někde chybět. Nejen že škola nemá poté dostatek finančních prostředků na nákup učebnic a dalších didaktických pomůcek, ale většinou pak ani nemá chuť je kupovat před obavou z dalšího poškozování. Učitelé jsou pak odkázáni na zastaralé pomůcky a učebnice.

Ochrana ve smyslu prognostickém

Tato ochrana se týká člověka jako takového, ochrana před vlastním špatným jednáním. Napomáhá zdravému růstu a vývoji jedince. Chrání před budoucím nežádoucím chováním (kriminalitou).

3 Nekázeň

Nekázeň můžeme chápat jako opak k pojmu kázně. V současnosti je nekázeň velmi závažný problém v našich školách. Podle četných studií je problematika nekázně jednou z hlavních příčin, proč učitelé odcházejí ze školství.

Nekázeň je také možné chápat jako problémové chování. Pedagogický slovník vysvětluje pojem „problémové dítě“ jako *„dítě, které se svými výkony, svým chováním, reagováním na výchovné působení, svými sociálními kontakty ocitá mimo normu. K problémovým dětem mj. patří děti, které lžou, kradou, šikaují spolužáky, chodí za školu, toulají se s partou, oddávají se alkoholu, drogám, sexuální promiskuitě“*¹³.

Každý učitel může mít rozdílný pohled na nekázeň. To, co je pro jednoho šeptání žáků ve třídě, pro jiného již může představovat rušivý hluk a tudíž projev nekázně.

3.1 Projevy nekázně

Stejně jako se mění společnost, mění se i projevy nekázně. To co bylo dříve považováno za nekázeň, nemusí být dnes bráno stejně. V nedávné historii bylo například běžné vlastním rodičům vykat a jednat s nimi s úctou a respektem. Jejich příkazy byly dětmi plněny bez odmlouvání a neprodleně. Toto si nesly děti s sebou i do dospělosti a odráželo se to na jejich chování nejen k rodičům, ale i ke starším lidem.

*„Některé dřívější projevy chování žáků označované jako nekázeň prakticky vymizely (rouhání se, projevy bezbožnosti), jiné přežívají dodnes (šikana, vulgárnost, drzost). Některé přestupky jsou nové (nošení výbušnin do školy; výhružné telefonáty, oznamující umístění výbušniny ve škole; vyrušování či opisování prostřednictvím mobilního telefonu), jiné staronové (alkohol, kouření, drogy)“*¹⁴.

---

¹³ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*, s. 168

¹⁴ BENDL, S. *Ukázňená třída*, s. 57

3.1.1 Neagresivní projevy

Neagresivní projevy nekázně je možné také chápat jako lehčí „prohřešky“. Ve většině případů se jedná o nekázeň vůči učiteli a setkáváme se s nimi poměrně často už i u mladších žáků. Mezi neagresivní projevy nekázně můžeme zařadit „*napovídání, mluvení bez vyvolání, hlučnost, nevěnování pozornosti učiteli, neplnění úkolů, bezdůvodné opouštění místa, vyrušování, pozdní příchody*“.¹⁵

Napovídání

Je jedním z méně závažnějších způsobů nekázně. Žáci si tak vzájemně pomáhají k lepším výsledkům, ukazují učitelům své znalosti, ventilují svůj neklid, nebo se snaží pobavit třídu.

Krádež ve třídě

V současné době se rozšiřuje trend stále dražší a kvalitnější elektroniky, kterou si žáci nosí s sebou do školy. A tak se čas od času přihodí, že dojde k odcizení takového předmětu, případně peněz vybraných na školní výlet či maturitní ples. Příčin krádeže může být hned několik. Může to být touha po odcizené věci, zkouška pro vstup do party, nebo třeba jen naštvání ostatních.

Žákovský humor

Pokud se jedná o neškodný žertík, který neublíží ostatním, není možná od věci se také zasmát, ovšem tyto žertíky by neměly být příliš časté. „*Humor má sociální, psychologickou, pedagogickou i relaxační funkci*“¹⁶ V případě urážení nebo ubližování ostatním je pak vhodné včas zakročit.

Záškoláctví

Jedná se o neomluvené absence žáků, o kterých rodiče ve většině případů vůbec neví. Nechuť jít do školy může pramenit také z několika příčin a to například nuda, které se chce vyhnout, může být obětí šikany ze strany spolužáků, může mít strach z některého z pedagogů

---

¹⁵ KYRIACOU, Ch. *klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*, s. 96

¹⁶ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*, s. 78

nebo z neúspěchu. V případě opakovaného záškoláctví je v první řadě nejlepší získat informace o tom, proč žák do školy nechce chodit a podle toho dál reagovat.

Rušivé chování

Chování žáků, které ruší ostatní, není v hodinách žádoucí. Vyrušování v hodinách bývá asi nejčastější kázeňský prohřešek českých žáků. K vyrušování dochází, pokud se žák nudí, chce na sebe upozornit, probíraná látka je pro něj nezajímavá, příliš těžká, nebo naopak lehká.

3.1.2 Agresivní projevy

Agresivní projevy nekázně jsou ty závažnější. Mohou být namířeny jak proti učiteli, tak i proti spolužákům. V současnosti je právě agresivita žáků čím dál častějším a zároveň i závažnějším problémem na českých školách. Není bohužel výjimkou v médiích vyslechnout zprávy o stále se zvyšující intenzitě a stále se stupňujícím agresivním chování žáků na školách a to nejen v zahraničí, ale bohužel i u nás. Brutalita některých takových aktů je až zarážející. Člověk si většinou ani neumí představit, jak je něčeho takového mladý člověk vůbec schopen.

Podle Kyriacoua mezi agresivní projevy nekázně patří „ *slovní agrese, sprostá mluva, drzost, neposlušnost, odmítání podřídit se autoritě, poškozování vybavení a zařízení školy, fyzická agresivita.*“¹⁷

Agresivita žáka

Agresivita je podle pedagogického slovníku „*útočnost. Tendence projevovat nepřátelství ať už slovně nebo útočným činem. Tendence prosazovat sám sebe, své zájmy a cíle bezohledně, nemilosrdně až brutálně.*“¹⁸

Jedná se o chování, kterým žák záměrně ubližuje nebo poškozuje ostatní spolužáky nebo učitele. Někteří jedinci mají zvýšené sklony k agresivitě, která se může projevovat zprvu bezdůvodným ničením věcí, později pak ubližováním namířeným proti zvířatům a osobám.

---

¹⁷ KYRIACOU, Ch. *klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*, s. 96

¹⁸ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*, s. 17

Šikana

V poslední době je slovo šikana velmi často skloňovaným pojmem ať už v médiích, různých publikacích, nebo ve školách samotných.

Šikana je nejhorší projev agresivity. „*Šikanování je fyzické, psychické či kombinované ponižování až týrání žáků obvykle jinými žáky, vzácněji dospělými. Probíhá buď ve dvojici, nebo ve skupině. Iniciátory šikanování bývají žáci vyšších ročníků, žáci starší, fyzicky vyspělejší, žáci osobnostně či sociálně narušení.*“¹⁹

Žáci jsou při šikanování čím dál víc vynalézavější, zvyšuje se i brutalita těchto činů, zeslabuje se smysl pro dobro a zlo. V Říčanově knize *Jak na šikanu* jsou ještě uvedeny další příčiny, mezi které patří „*nadměrná feminizace učitelstva, mezery ve vzdělání pedagogů, oslabený vliv rodiny, počítačové hry s brutálním obsahem, prezentace násilí v médiích, spojená často s oslavou těch, kteří se ho dopouštějí, ideologie „ostrých loktů“ a nedostatek etické výchovy ve školách, celková nedůvěra veřejnosti k vládě a k celému politickému systému včetně zákonodárců, policie a soudů.*“²⁰

Říčan dále uvádí možnosti, které má škola k prevenci a řešení případů šikany.

- Rozvíjet průřezové téma osobnostní a sociální výchovy a jeho uplatňování a důraz na etickou výchovu;
- Věnovat individuální pozornost dětem s problémy (sociálními, zdravotními, osobními a vztahovými);
- Zlepšovat vzájemné vztahy nejen mezi žáky, ale i mezi školou a rodiči;
- Zaujmout realistický a otevřený postoj k šikaně, kterou je vhodné neutajovat, ani nezamlčovat;
- Dozor – žáci nemají mít možnost zůstat v některých prostorách školy o samotě;
- Školní řád, který má podporovat prevenci šikany, stanovit postihy i nápravu;
- Dostupná literatura, se kterou je třeba seznámit všechny pedagogy i nepedagogické pracovníky;

---

¹⁹ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*, s. 221

²⁰ ŘÍČAN, P. *Jak na šikanu*, s. 16

- Kurzy;
- Všímat si i začínající šikany nebo drobnějších prohřešků, které by k šikaně mohly vést;
- Při podezření nebo při odhalení šikany vše řádně vyšetřit.

Moderní technologie

S rozmachem technologií vznikl ve školství nový problém a to nejčastěji používání mobilních telefonů ve vyučování. V méně závažnějších případech žáci jenom použijí kalkulátor, v těch horších natáčejí sebe nebo ostatní při různých akcích, nebo „žertech“. Mobilní telefon může být i prostředek k šikanování spolužáků, kteří mohou být tímto způsobem obtěžováni i mimo školní prostředí.

Neméně závažné může být i připojení k internetu a sociálním sítím, kde může číhat velké nebezpečí. V posledních letech se rozšířil pojem kyberšikana, který je spojen se zneužíváním informačních technologií – internet, mobilní telefony aj. Agresori využívají anonymity, nelimituje je prostor ani čas a mají široké publikum. Kyberšikana může být i neúmyslná, kdy agresor nepozná hranici mezi vtipem a ublížením. Psychický dopad na oběť bývá však v mnoha případech fatální. Na školách se v současné době pořádají různé přednášky a semináře na toto téma.

Pokrok nezastavíme a ani se o to nechceme pokoušet, ale je třeba mít alespoň obecné informace o pohybu dětí na internetu a je třeba se snažit o to, aby byl internet co nejbezpečnějším prostředím.

Alkohol a drogy

Stále častějším bývá také problém závislosti žáků na návykových látkách. Není problém sehnat drogy, koupit alkohol nebo cigarety a nemusí vám být ani 18 let. Všechny tyto látky jsou většinou bez problémů k sehnání. V případě, že žák dorazí do školy pod vlivem ať už drog nebo alkoholu, neměl by být učitel lhostejný a jen tak tuto situaci přehlédnout s tím, že jednou se to může stát každému. Ostatní by mohli získat dojem, že takové jednání je přípustné a omluvitelné a vedlo by to jen ke zvýšené intenzitě takových případů.

A platí to samozřejmě i naopak. Ani učitel nesmí do školy dorazit pod vlivem návykové látky. Tím by ztratil nejen respekt svých žáků, ale s největší pravděpodobností i práci.

3.2 Příčiny nekázně

K tomu, abychom mohli řešit problematiku kázně, je třeba se nejprve zamyslet a „dopátrat“ k jejich původu, tedy příčinám nekázně. Každý žák je osobnost a jako taková má i své kladné i záporné stránky. Každý z nás je ovlivněn výchovou v rodině, prostředím ve kterém žije, nebo třeba lidmi, kterými se obklopuje.

V případě, že se setkáme s nekázní ve školním prostředí, neměli bychom dělat hned jednoznačné závěry o jejich příčinách. Ve většině případů se jedná o souhru několika různých faktorů. A stejně jako každý žák jedná z různých příčin, tak by také mělo být na každého pohlíženo individuálně.

Obst uvádí, že na „*nežádoucím chování se mohou podílet faktory biologické (např. odchylky stavby a funkce nervové soustavy žáka, vrozené, vzniklé úrazem), sociální faktory – vliv výchovného prostředí rodiny, skupinová dynamika třídy, vliv party, širší komunity, médií a situační faktory – okamžitá atmosféra třídy, událost v předchozí hodině, nudný výklad učitele.*“²¹

Podobně popisuje tyto faktory také Holeček „*mezi vnitřní příčiny náleží nepříznivý aktuální psychický a fyzický stav a konfliktotvorné osobnosti, (jejich nevhodný temperament). K vnějším příčinám patří chybné hodnocení situace, přirozená rozdílnost lidí a nepříjemná realita.*“²²

Holeček dále uvádí, že „*za nejčastější příčiny nevhodného chování žáků můžeme považovat poruchu, která byla dříve označována pojmem lehká mozková dysfunkce (LMD). V současné době se užívají názvy, které popisují její příznaky, tj. porucha pozornosti (ADD)*

---

²¹ OBST, O. *Školní didaktika*, s. 388

²² HOLEČEK, V. *Psychologie v učitelské praxi*, s. 75-77

a porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou (ADHD).“²³. Každé takové dítě vyžaduje speciální přístup, pomůcky a dostatek času na zvládnání zadaných úkolů.

3.2.1 Co může ovlivnit učitel

Příčiny nekázně ve vyučování může pedagog najít i u sebe. Je patrné, že pokud výuka žáka nezajímá, nevydrží 45 minut jen v klidu sedět a nevyrušovat. Úkolem každého učitele je žáka zaujmout, motivovat a vtáhnout ho do probírané látky.

Nuda v hodině

Pokud je výuka nezajímavá, žákovu pozornost učitel brzy ztratí. Problémem může být příliš složitý nebo naopak příliš jednoduchý obsah výuky. Také stále se opakující činnosti v jednotlivých hodinách mohou být důvodem nezájmu žáků. Pokud například hodiny zeměpisu probíhají vždy stejně (přečte se kapitola z učebnice, zapíše si výpisky do sešitu a pokračují k další kapitole), ztrácí žáci zájem a chuť dále se předmětu věnovat. V takových případech je vhodné žáky motivovat, střídat jednotlivé činnosti, tvořit různé projekty, shlédnout krátké filmy s probíranou tematikou apod.

Duševní námaha

V případě, kdy jsou na žáka dlouhodobě kladeny vysoké nároky, dochází k situaci, kdy se žák cítí neschopný, což je pro něj nepříjemné. Takový žák už poté ztrácí chuť se snažit, rezignuje a hodiny si jen „odsedí“. Každý učitel zná možnosti a schopnosti svých žáků a měl by tedy uzpůsobit nejen výklad, ale i obtížnost zadávaných úkolů právě vzhledem ke schopnostem svých žáků.

Nízká sebedůvěra

Pokud žáci opakovaně selhali při plnění předcházejících úkolů, nemají často ochotu se zapojovat do dalších aktivit. Bojí se dalšího selhání, popřípadě výsměchu svých spolužáků. Nápravu najdeme opět v motivaci. Obst doporučuje:

- *„pomoci zaměřit se na úkol, nikoli na riziko neúspěchu;*

---

²³ HOLEČEK, V. *Psychologie v učitelské praxi*, s. 149

- *naučit je při neúspěchu namísto rezignace procházet postup krok za krokem tak, aby dokázali najít chybu nebo alternativní cestu;*
- *připomínat, že chyby patří k učení a nejsou známkou žákovy neschopnosti;*
- *naučit je přičítat neúspěch malému úsilí, špatné strategii nebo nedostatku informací, ne vlastní „hlouposti“, nedostatku neschopnosti.“²⁴*

Reakce na nevhodné chování

Při nekázní v hodině musí dát učitel jasně najevo, že o ní ví, že mu vadí a že ji nemíní respektovat. V opačném případě se výskyt nekázně bude nejen opakovat, ale i zvyšovat. Vhodná reakce učitele je okamžité zapojení žáka do práce, nedat mu prostor pro pokračování v takovém chování.

Emoční problémy

Jednou z příčin nekázně může být i problém emoční povahy. Trpět jimi mohou žáci s poruchami nervové soustavy, s problémy v rodině, ve třídě nebo ve škole. Tito žáci se snaží o upoutání pozornosti, získání uznání svých vrstevníků, získání přátel.

Špatné postoje

Ne pro každého žáka je úspěch ve škole tím nejdůležitějším. Závisí většinou na postojích v rodině. Pokud je žákovi vštěpováno, že škola je jen „nutné zlo“, nelze očekávat zvýšené úsilí. Spíše naopak, takový žák ve škole mnoho času netráví. V tomto případě ani kázeňská opatření nebudou právě nejlepší cestou k nápravě. Lepší by bylo žáka přesvědčit o důležitosti vzdělání vzhledem k jeho dalším možnostem (následné studium, dobré pracovní uplatnění apod.).

3.2.2 Jiné příčiny

Existuje celá řada dalších příčin nekázně, které učitel není schopen ovlivnit. V této kapitole se o několika z nich zmíníme.

---

²⁴ OBST, O. *Školní didaktika*, s. 371

Nehodnotné a nesmyslné trávení volného času

Stále více žáků tráví svůj volný čas před počítačem. Několik hodin denně hrají počítačové hry (většinou akční), ztrácejí přehled o realitě. Nezřídka se stává, že se děti na hraní těchto her stávají závislé.

Velký rozmach zaznamenaly v posledních letech i sociální sítě. Děti jsou neustále online, sdílí různé informace, fotografie, ale i své pocity a nálady.

Stále méně dětí tráví svůj volný čas hraním si venku nebo sportem. Vymlouvají se na počasí, nedostatek času a nezáměr.

Nesprávný výklad svobody

Děti jsou dnes vychovávány v přesvědčení, že jsou individuality a mají právo říci si svůj názor. Jsou ovlivňovány názory svých rodičů a názory svého blízkého okolí. Většina z nich však své názory a postoje ventiluje ne příliš vhodnou formou a jejich jednání hraničí spíše s drzostí, než s projevováním svobody.

Uspěchanost dnešní doby, stres

Současný život společnosti by se dal charakterizovat jako uspěchaný. Lidé nemají na nic čas, jsou neustále ve skluzu, nestíhají. Proti minulosti máme mnoho strojů, které nám mají usnadnit život, nemusíme zdlouhavě vykonávat různé domácí práce, vyrábět si zboží, které není v obchodech k dostání, a přesto vlastně nic nestíháme.

To se podepisuje i na výchově dětí. Rodiče nemají čas na své děti. Chodí do práce, kde tráví mnohdy spousty hodin a po příchodu domů nemají náladu ani energii řešit problémy svých potomků. Toho děti využívají. V některých případech na sebe svým jednáním upozorňují, chtějí, aby se o ně někdo začal zajímat.

4 Východiska školní kázně

4.1 Třídní management

Pod pojmem třídní management si můžeme představit celou řadu aktivit. Patří sem působení pedagoga (třídního učitele) na žáky, vytvoření vhodných podmínek pro učení, zvládání nežádoucího chování apod.

„Třídní management můžeme charakterizovat jako proces vytváření podmínek příznivých pro zapojení žáků do třídních aktivit. Zahrnuje pak v sobě široký okruh těchto aktivit - od uspořádání podmínek učebního prostoru přes nastolení a udržení situací učení, sledování žákovského chování až po vypořádání se s nežádoucím chováním, chováním odchylovajícím se od očekávané normy. Managerské dovednosti jsou považovány v učitelské roli za centrální, nezbytné pro dosahování výchovné vzdělávacích cílů.“²⁵

Rozlišujeme dva typy chování učitele a to chování proaktivní a reaktivní

Proaktivní chování

Proaktivní chování, je chování, které má zabránit nevhodnému chování žáků. *„Proaktivní učitel může být nejlépe popsán jako ten, který pracuje aktivně s informacemi, rozhoduje se na základě důvěry v žáky, v to, že se mohou a budou učit prostřednictvím pro ně vhodného vyučování, je to ten učitel, který filtruje obecné strategie a principy efektivního managementu a výuky přes specifické podmínky vyučovacího kontextu.“²⁶*

Reaktivní chování

Za reaktivní chování je označeno takové chování, kdy učitel reaguje na neočekávané (často negativní) události. Čas na rozhodování, zhodnocení situace a řešení je krátký.

---

²⁵ KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*, s. 235

²⁶ KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*, s. 237

4. 1. 1 Fáze třídního managementu

Kasíková dále uvádí tři fáze dobrého managementu:

- *fáze plánování v perspektivní i blízké rovině (před zahájením školního roku, před akcemi v průběhu roku);*
- *fáze včleňování projektovaného do školní reality (práce s pravidly výukové činnosti atd.);*
- *udržování činností během celoroční výuky a její vyhodnocování.²⁷*

Rozdíl mezi proaktivním a reaktivním chování je jasný. Proaktivní chování se týká chování před vznikem určité situace, zatímco reaktivní zahrnuje reakce na určité situace. Nezbytnou součástí vyučování jsou obě tyto složky a jejich optimální užití. Pro úspěšnou spolupráci je také nezbytné stanovit a dodržovat jistá pravidla a to nejen na začátku školního roku, ale i v jeho průběhu a na konci.

4.2 Autorita pedagoga

Pro úspěšné zvládnutí vyučovací hodiny je nezbytná autorita učitele. Učitel bez autority není schopen „ustát“ vyučovací hodinu v klidu a tudíž nemůže naplňovat předem stanovené cíle výuky. U takových pedagogů dochází k tomu, že se zvyšuje počet hodin narušených nekáznými žáky. Obst představuje autoritu učitele jako „*dobrovolné podřízení pravomoci učitele ze strany žáků, rodičů a veřejnosti.*“²⁸

Jinými slovy, učitel s autoritou je učitel, který získal respekt (uznání) jak žáků, tak i jejich rodičů a zbytku veřejnosti.

„Kázeň žáků, klima školní třídy či atmosféru pedagogických situací do značné míry ovlivňuje autorita učitele, která je dána vlastnostmi jeho osobnosti. Kázeň žáků a autorita

---

²⁷ KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*, s. 237

²⁸ OBST, O. *Školní didaktika*, s. 398

*učitele jsou spojené nádoby. Kázeň ve třídě má učitel s autoritou a naopak – učitel vnímaný žáky jako silná osobnost (má autoritu) má zároveň ve třídě vždy dobrou kázeň.*²⁹

Formální autorita

Formální autorita je taková, která je spojena s rolí učitele. Nevztahuje se na jednu osobu, ale na učitele jako takové.

Neformální autorita

Neformální autorita se vztahuje k osobě učitele. Oblibu si může získat přístupem ke svým žákům, znalostmi, chováním v hodinách apod. Určitou roli hraje i oblíbenost předmětu. Pro žáka, který nemá rád tělocvik, nebude nejspíš „tělocvikář“ nejoblíbenějším učitelem, zatímco, pokud má někdo rád dějepis a učitel dějepisu umí zajímavě a poutavě vyprávět o dějinách jednotlivých národů, bude se nejspíš těšit velké oblibě právě u tohoto žáka.

4.3 Pedagogická komunikace

Komunikace je jedním z nejdůležitějších projevů dorozumívání mezi lidmi. Komunikace nám slouží k dorozumívání nebo sdělování určitých informací. Patří k naší každodenní činnosti.

Pedagogická komunikace je komunikace, která probíhá v rámci školy. V první řadě lze říci, že se jedná o komunikaci mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu, tedy učiteli, žáky, ředitelem, ale i rodiči. Pedagogická komunikace se samozřejmě musí týkat výchovně vzdělávacího procesu. Tudiž pokud by se bavili například rodiče s třídním učitelem, nemuselo by se týkat o pedagogickou komunikaci, pokud by se bavili o počasí, nebo včerejších zprávách.

Komunikace může mít několik podob. Základní rozdělení je na komunikaci verbální (psanou, mluvenou), neverbální (mluvení beze slov) a komunikace činem.

---

²⁹ HOLEČEK, V. *Psychologie v učitelské praxi*, s. 93, 94

Verbální komunikace

Mezi verbální komunikaci samozřejmě řadíme řeč. Každý pedagog by měl umět dobře pracovat s hlasem, vhodně využívat sílu hlasu, rychlost mluvy, správně artikulovat, vhodně vkládat přestávky apod. Velmi důležité je také správný obsah sdělení. Pedagog musí vědět, co chce sdělit a jak to správně podat. Jeho výklad by měl být tudíž věcný, srozumitelný, jasný a jazykově správný. Pro žáky je nezbytné učiteli rozumět, jeho výklad by měl být zajímavý, aby neztratili zájem.

Neverbální komunikace

Mluvit se dá nejen slovy. Existuje celá řada informací, které můžeme sdělit i beze slov. Neverbální signály přijímáme a vysíláme například pomocí dotyků, postojů těla, mimikou, očním kontaktem apod.

Komunikace činem

Komunikace činem představuje naše vlastní chování, vyjadřujeme tím vztah k lidem a věcem, své postoje a názory.

4.4 Kázeňské prostředky v edukačním prostředí

Zvládnutí kázně je problém nejen začínajících pedagogů, ale i těch zkušenějších. Společnost i děti se mění a s tím se mění i hodnoty a postoje. Budoucí pedagogové jsou připravováni již v průběhu svého studia, zkušenější pedagogové získávají své zkušenosti praxí.

Jaké má dnes pedagog vlastně možnosti? Jaké kázeňské prostředky může použít? To samozřejmě závisí na situaci. Pokud se jedná o lehčí kázeňský prohřešek, může být vhodným trestem zvláštní úkol, napsání seminární práce na určité téma, volný čas strávený ve škole po vyučování, nebo třeba zákaz nošení mobilních telefonů do škol, což dnes často bývá zahrnuto již ve školním řádu.

„V nejširším slova smyslu je kázeňským prostředkem vše, co napomáhá k ukáznění žáků. Můžeme sem zařadit sociální i jiné kompetence učitele (vytváření skupin, vnímání

*žáka), sociální dovednosti učitele (dovednost v poznávání a posuzování lidí, pedagogický takt, dovednost vést apod.), motivování žáků, přísnost, důslednost učitelů, přirozenou autoritu učitele, porozumění pro žáky, estetické prostředí třídy a školy aj.*³⁰

Obst rozdělují kázeňské prostředky na „ preventivní, podněcující a potlačující“

Preventivní

Vždy je lepší nekázní předcházet, než ji pak muset řešit. Nejlepším způsobem, jak nekázní předcházet, je komunikovat. Žáci by neměli získat dojem, že musí něco tajit. Ve škole by také měli dostat prostor k vyjádření k různým situacím. Z toho tedy vyplývá, že žák se nesmí bát světit, v učiteli a svých spolužácích by měl spatřovat „přítele“, se kterým se může bavit takřka o všem. Školní třída by měla fungovat jako tým, (jeden za všechny, všichni za jednoho). Takové chování se může vytvářet například při poznávání sebe navzájem, společné plnění zadaných úkolů (projektové vyučování, kooperace), nebo třeba při mimoškolních aktivitách. Na mnohých českých středních školách jsou již naprosto běžné adaptační kurzy, které se většinou uskutečňují na začátku školního roku a slouží k lepšímu poznání studentů navzájem.

Další možností je sednout si s žáky a popovídat si o tom, jakou máme představu o naší třídě, co se nám na našem kolektivu líbí, co se dá ještě zlepšit, jaká pravidla zvolit, aby tým správně pracoval. Pravidla, která si žáci sami stanoví, dodržují lépe, než pravidla, která jsou jim prostě a jednoduše nakázána.

Podněcující

Mezi podněcující prostředky řadíme například pochvalu, povzbuzení, odměnu. Chválit máme každou dobře odvedenou práci, snahu a dobrou spolupráci. Povzbudit můžeme třeba jen pokynutím hlavy, úsměvem. V případě nekázně může naopak pomoci zastavení výkladu, přiblížení se k neukázněnému žákovi, nepřetržitý pohled na neukázněného žáka apod.

Potlačující

Tato kázeňská opatření se užívají v závažnějších případech. Učitelé mohou využít několika možností, mezi které patří napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, popřípadě snížená známka z chování. Na středních školách může ředitel rozhodnout dle (§ 31 zákona č. 561/2005 Sb. (školského zákona) a podle §17 vyhlášky č. 48/2005 o základním vzdělávání) „o podmíněném vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení

---

³⁰ BENDL, S. *Jak předcházet nekázní*, s. 44, 45

*žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta.*³¹

U závažnějších prohřešků je vždy vhodné spojit se s rodiči. Těm je třeba vysvětlit problém a požádat je o součinnost při jeho řešení. Rodič by neměl získat dojem, že si pedagog pouze stěžuje, ale měl by pochopit, že chce najít způsob, jak případné další nekázni předejít.

Bendl uvádí, že „*mezi kázeňské prostředky mj. patří: tlučení ukazovátkem do tabule nebo do lavice přímo před žákem; bouchání pěstí nebo třídnicí do stolu; křičení; tleskání; klepání tužkou; telefonáty rodičům; přelepování pusy upovídaným žákům silnou lepící páskou; vrhání přísných pohledů; citové vydírání (učitel se rozbrečí nebo říká, že je mu nevolno); apely na morální vlastnosti žáků; opouštění třídy učitelem, který předtím oznámí žákům, že jde na chvíli pryč, aby se mezitím uklidnili.*“³²

Dle mého názoru nejsou některé výše zmíněné kázeňské prostředky příliš vhodné. Učitel by neměl projevit před žáky „slabost“. To u nich vzbuzuje většinou posměch, nerespektování učitele a spíše to povede k stále se opakující nekázni. Troufám si říci, že pokud učitel křičí, bouchá do stolu, popřípadě klepe tužkou do stolu, může to působit krátkodobě, ale žáci si po nějaké době na takové chování zvyknou a už na to ani nereagují.

Žák by v případě trestu neměl získat dojem, že se mu učitel jenom mstí. I při udělování trestů učitelem je třeba dodržovat určitá pravidla. Čapek uvádí základní zásady při udělování trestu, kterými jsou: „*přesné vymezení pravidel, úměrnost trestu, stejná spravedlnost pro všechny, trest jako cesta k nápravě.*“³³

Vždy je lepší kázeňským opatřením předcházet. Je potřeba s žáky komunikovat, rozebírat jednotlivé případy, být jim nápomocen při řešení různých situací. K tomu je potřeba získat důvěru žáků.

---

³¹ <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlasky-c-177-2009-sb-1>

³² BENDL, S. *Jak předcházet nekázni*, s. 44

³³ ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*, s. 52

4.5 Smlouva mezi rodiči a školou

Jednou z možností nápravy je poměrně nová „Smlouva mezi rodiči a školou“. Vzor byl převzat z Anglie. Jedná se o dohodu, ve které je stanoven individuální plán pro žáka. Jsou zde zahrnuty i kroky, které budou následovat v případě nedodržení smlouvy. Je pouze na vedení školy, jestli smlouvu vytvoří, nebo jestli tuto možnost nevyužijí.

Tato smlouva se sepisuje mezi rodiči (zákonnými zástupci) a školou (třídním učitelem). Porušení smlouvy není soudně napadnutelné.

Dle některých rodičů dává smlouva situaci vážnost a žáci berou dohodu závazně.

4.6 Příprava pedagoga na zvládání kázně

Na zvládání kázně jsou budoucí pedagogové připravováni již v průběhu svého studia na vysoké škole. Jsou jim nastiňovány jednotlivé situace, do kterých se mohou ve své budoucí praxi setkat a zároveň možnosti jejich řešení.

Oldřich Šimoník (1995) ve své knize Začínající učitel píše, že každý čerstvě vystudovaný pedagog přichází do nového zaměstnání takřka jako „nepopsaná kniha“. Ačkoliv je na své budoucí povolání na vysoké škole připravován a trénován, v novém zaměstnání se mohou vyskytnout problémy, které nejsou schopni vhodně vyřešit.

Každý začínající učitel se setká s nekázní ve třídě. Žáci zkouší, kam až mohou u učitelů se svým chováním zajít. Kde má jaký učitel hranice. Ten by měl na začátku své praxe ukázat, co je pro něj ještě přijatelné a co už je moc. Dobré je využít praxi a rady zkušenějších kolegů. Ti většinou děti znají, ví jak na ně a jsou tedy schopni pomoci.

Vhodným způsobem nastolení pořádku ve třídě je stanovení pravidel, které je třeba v průběhu roku dodržovat. Efektivní je, pokud si pravidla stanoví žáci sami. Poté více dbají na jejich dodržování.

5 Praktická část

5.1 Cíl, formulace výzkumného problému

Cílem bakalářské práce je zmapovat problematiku školní kázně u žáků vyššího sekundárního vzdělávání.

Pomocí dotazníků byla zjišťována četnost kázeňských prohřešků na středních školách – gymnáziích, obchodních akademiích a středních odborných školách a učilištích. Kázeňské problémy se vyskytují na všech středních školách, rozdílný je pouze druh a intenzita. Na zvládání kázně a řešení těchto problémů jsou pedagogové připravováni již při svém studiu. Nejvíce zkušeností však získají až praxí. K úspěšnému řešení vzniklých problémů mohou začínajícímu i zkušenějšímu pedagogovi napomoci názory a zkušenosti kolegů. Proto byly dotazníky směřovány na pedagogy. Ti jsou v každodenním kontaktu s žáky i ostatními pedagogy, tudíž mají celkový přehled o dění na jejich škole. V celém kolektivu je výskyt nekázně řešen při pedagogických poradách, ale i při běžném hovoru v kabinetu. Dále byly otázky směřovány na způsoby řešení a možnou příčinu kázeňských přestupků.

5.2 Hypotézy

Před sestavením dotazníku byly stanoveny hypotézy.

H1: Žáci na odborných školách a učilištích mají více kázeňských problémů než žáci na gymnáziích a obchodních akademiích.

Tato hypotéza byla stanovena na základě dlouhodobého názoru společnosti. Předpokladem tedy je, že je stejný názor zastáván i současnými pedagogy.

H2: Závislost žáků na návykových látkách je méně častá než závislost žáků vyššího sekundárního vzdělávání.

Problematika kázně je obecně spojována spíše s chlapeckým zastoupením. Problematičtější a aktivnější dětství bývá doménou chlapců. Rádi zkoušejí vše nové, nebojí se rizika. Pro některé je alkohol a drogy „in“, pro jiné zase únik od reality (neznají lepší způsob). S tímto tvrzením koresponduje i tato hypotéza.

H3: Délka učitelské praxe nemá vliv na zvládání kázně.

Zvládání kázně je spojeno s osobností učitele. Věk, pohlaví, ani délka praxe nemá vliv na její zvládání. Důležitý je přístup k žákům, způsob podávání informací nebo třeba zaujatost k vyučovanému předmětu. Zkušenější pedagogové mohou napomoci, ale délka praxe ještě nezaručuje úspěch.

5.3 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor byli zvoleni pedagogové vyššího sekundárního vzdělávání (gymnázia, obchodní akademie, střední odborné školy a učiliště) v Jihočeském kraji. Nejprve byl proveden předvýzkum, kdy byl dvěma pedagogům z blízkého okolí autorky předložen dotazník a jednotlivé otázky byly s nimi konzultovány. Následně bylo náhodně vybráno 30 škol, jejichž ředitelům byl dotazník zaslán elektronickou formou s prosbou o rozeslání jednotlivým vyučujícím. Zároveň byla zdůrazněna anonymita dotazníků a jejich výhradní využití k bakalářské práci. Odkaz na dotazník byl zpřístupněn 2 týdny v březnu 2016.

5.4 Dotazník

Samotný dotazník byl tvořen 18 otázkami. 13 otázek bylo uzavřených, 5 polouzavřených. Byly zvoleny otázky s výběrem odpovědí, respondenti tedy vybírali z předem připravených možností. Pro dotazované byla tato varianta jednodušší, a tudíž byli

ochotnější dotazník vyplnit. Neodradilo je vymyšlení vlastních odpovědí. Polouzavřené položky byly voleny v momentě, kdy přicházely v úvahu i jiné možnosti odpovědí.

V úvodu byli respondenti seznámeni s tématem bakalářské práce. Následně byli požádáni o vyplnění dotazníku a bylo zdůrazněno, že dotazník je anonymní a dobrovolný.

Začátek byl zaměřen na otázky týkající se výskytu a četnosti nekázně, dále na vliv učitelské praxe na zvládání kázně ve třídě, způsoby řešení kázeňských problémů, spolupráce s rodiči a možné příčiny nevhodného chování žáků.

V další části byly použity otázky na osobu pedagoga (identifikační), tedy kde pracuje, kolik je mu let, jakou má praxi a jakého je pohlaví.

V závěru bylo respondentům poděkováno za pomoc a čas strávený vyplněním dotazníku.

5.5 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník byl zaslán v elektronické podobě na 30 náhodně vybraných středních škol v Jihočeském kraji. Po dvou týdnech se vrátilo 98 odpovědí.

Odpovědi byly doplněny do přehledných tabulek a pro lepší názornost zobrazeny graficky.

Otázky identifikační

K identifikaci respondentů byly použity otázky 15 – 18.

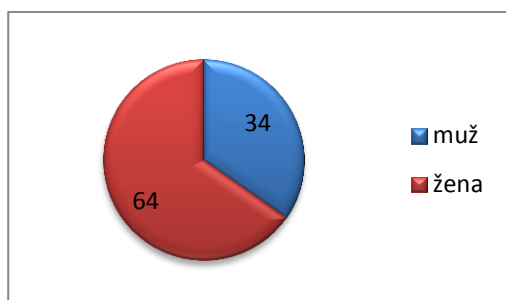
Tabulka 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví:

Muž	34
-----	----

Žena	64
------	----

Zdroj: Vlastní práce

Graf 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví

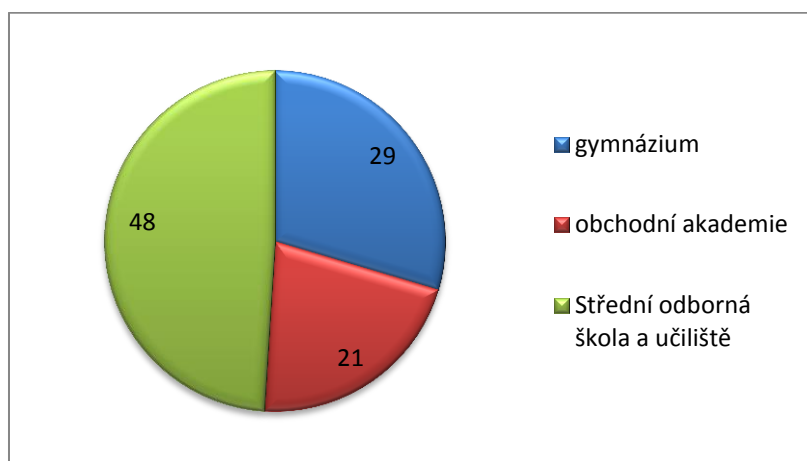
Zdroj: Vlastní práce

Tabulka 2: Rozdělení podle typu školy:

Gymnázium	29
Obchodní akademie	21
Střední odborná škola, Střední odborné učiliště	48

Zdroj: Vlastní práce

Graf 2: Rozdělení podle typu škol

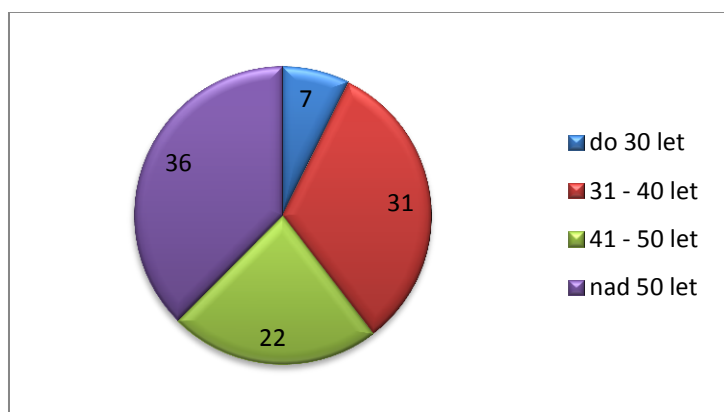
Zdroj: Vlastní práce

Tabulka 3: Rozdělení podle věku:

do 30 let	7
31 – 40 let	31
41 – 50 let	22
nad 50 let	36

Zdroj: Vlastní práce

Graf 3: Rozdělení podle věku

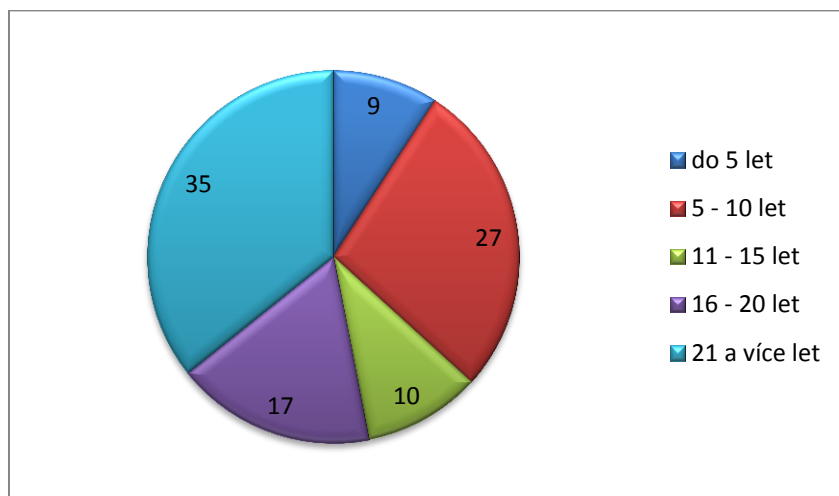
Zdroj: Vlastní práce

Tabulka 4: Rozdělení podle délky praxe

do 5 let	9
5 – 10 let	27
11 – 15 let	10
16 – 20 let	17
21 a více let	35

Zdroj: Vlastní práce

Graf 4: Rozdělení podle délky praxe

Zdroj: Vlastní práce

Na dotazník odpovědělo celkem 98 respondentů, z toho bylo 34 mužů a 64 žen, což potvrzuje současný trend v českém školství. Český statistický úřad uvádí, že ve školním roce 2013/2014 pracovalo na středních školách 40% mužů a 60% žen. Výsledky jsou téměř shodné.

Při hledání seznamu škol bylo zjištěno, že v Jihočeském kraji se nachází celkem 98 středních škol, z čehož je 7 obchodních akademií, 22 gymnázií a 69 středních odborných škol a učilišť. Dle našich výsledků pracuje 21 respondentů na obchodní akademii, 28 na gymnáziu, a 47 na střední odborné škole nebo učilišti. Vzhledem k zastoupení jednotlivých škol je tento výzkumný soubor vyvážený a lze ho tedy považovat za objektivní.

Jsou-li respondenti srovnáváni podle věku, nejmenší zastoupení tvořila skupina do 30 let – 7 dotazovaných, ostatní skupiny byly vcelku vyrovnané 31, 22 a 36 dotazovaných. S tím souviselo i poslední rozdělení (podle praxe). Na dotazovaných školách převažovala skupina s praxí nad 21 let, nejmenší zastoupení měla skupina do 5 let a zbylé skupiny byly opět vcelku vyrovnané. Z těchto výsledků vyplynulo, že respondenti byli ve své praxi již zkušení a jejich hodnocení by mělo být přínosné.

Otázky týkající se kázeňských problémů

Otázka č. 1 byla zaměřena na výskyt kázeňských problémů žáků. Tato otázka byla polouzavřená, nabídnuty byly jednotlivé možnosti, v případě zájmu mohl respondent doplnit vlastní, chybějící variantu.

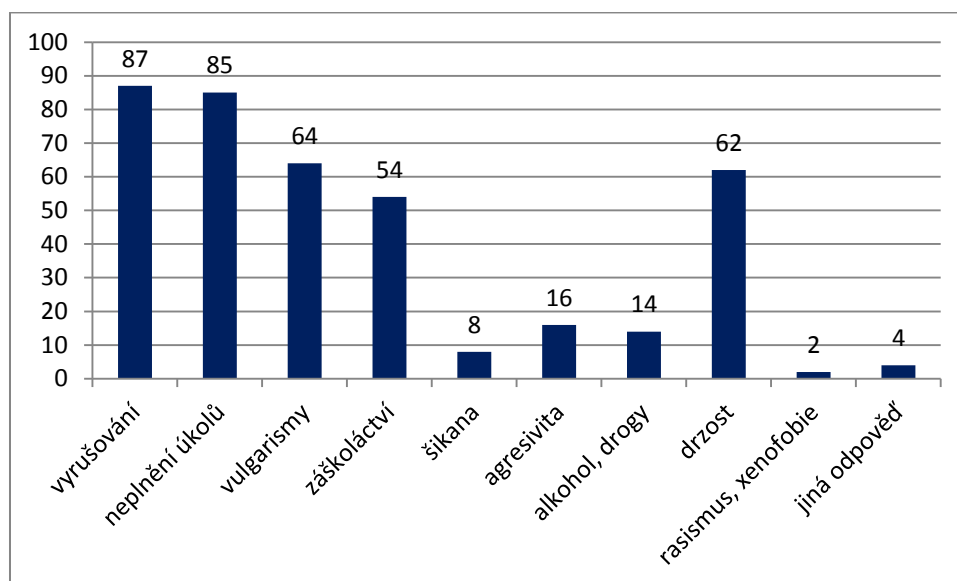
Tabulka 5: Nejčastější kázeňské problémy

Vyrušování	87
Neplnění úkolů	85
Vulgarismy	64
Záškoláctví	54
Šikana	8

Agresivita	16
Drogy, alkohol	14
Drzost	62
Rasismus, xenofobie	2
Jiná odpověď	4

Zdroj: Vlastní práce

Graf 5: Nejčastější kázeňské problémy

Zdroj: Vlastní práce

Z grafu je patrné, že nejčastěji se na středních školách vyskytují prohřešky lehčího charakteru jako vyrušování, neplnění úkolů, vulgarismy, záškoláctví a drzé chování. Což není překvapením. Hlavně vulgární mluva a drzé chování dětí je stále častěji patrné i v běžném

životě, nejen ve škole. Agresivita, alkohol a drogy jsou na školách v menší míře, ale vyskytují se zde také. Nejmenší zastoupení má šikana a rasismus.

U této položky byla také možnost „jiná odpověď“, kde se objevilo:

- vše, ale v relativně malém počtu
- manipulace s mobilním telefonem
- minimum, nebo žádné z uvedených
- kouření

Z této položky vyplývá, že problematika kázně je problémem takřka všech škol. Rozdílné jsou pouze druhy a intenzita jednotlivých problémů.

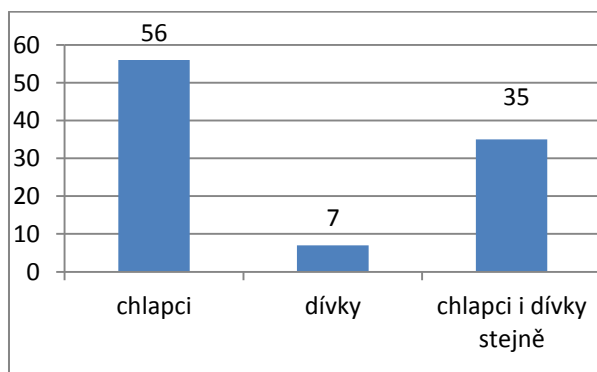
Otázkou č. 2 bylo dotazováno, zda mají více kázeňských problémů chlapci nebo dívky.

Tabulka 6: Kdo má více kázeňských problémů

Chlapci	56
Dívky	7
Chlapci i dívky stejně	35

Zdroj: Vlastní práce

Graf 6: Kdo má více kázeňských problémů

Zdroj: Vlastní práce

Problematika nekázně je obecně spojena s chlapeckým zastoupením. Děvčata jsou přece hodnější, milejší, to kluci jsou raubíři. Výsledky však toto tvrzení vyvracejí. Z grafu je zřejmé, že podíl dívek již není tak zanedbatelný. Sedm respondentů uvedlo, že více kázeňských problémů ve třídě mají dívky, zatímco v 35 případech je vina na obou pohlavích ve stejné míře. Více než polovina respondentů uvádí za hlavní aktéry chlapce, s čímž bylo počítáno.

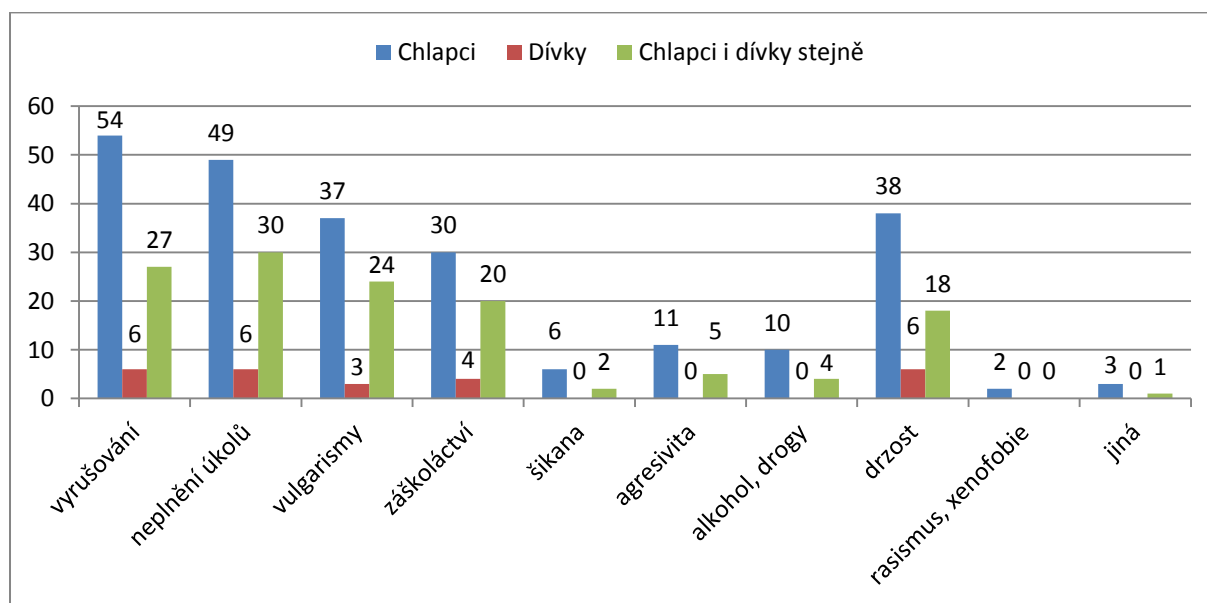
Tabulka 7: Nejčastější kázeňské problémy v závislosti na pohlaví

	Vyrušování	Neplnění úkolů	vulgarismy	Záškoláctví	Šikana	Agresivita
Chlapci	54	49	37	30	6	11
Dívky	6	6	3	4	0	0
Chlapci i dívky stejně	27	30	24	20	2	5

	Alkohol, drogy	Drzost	Rasismus, xenofobie	jiná
Chlapci	10	38	2	3
Dívky	0	6	0	0
Chlapci i dívky stejně	4	18	0	1

Zdroj: Vlastní práce

Graf 7: Nejčastější kázeňské problémy v závislosti na pohlaví

Zdroj: Vlastní práce

Jsou-li výsledky rozděleny podle pohlaví, vychází najevo, že problémy u dívek jsou spíše výjimečné. Ve školách, kde kázeňské problémy mají chlapci i dívky ve stejném poměru, je již výskyt kázeňských prohřešků patrnější. Více než polovina respondentů se shodla, že nejvíc problémů mají chlapci. Výskyt problémů se závislostí (alkohol, drogy) přiznalo 14 respondentů. Z tohoto počtu je téměř 75% vinou chlapců. Na školách, kde nerozlišovali rozdíly mezi chováním chlapců a dívek, byl tento poměr více než 25%. U dívek samotných se problémy s alkoholem a drogami dle respondentů nevyskytly vůbec.

Po zjištění jak si učitelé představují nekázeň ve třídě, bylo tedy otázkou č. 3 zjišťováno, jak často se na jednotlivých školách řeší. Respondenti dostali na výběr čtyři možnosti. Nešlo o to, přesně spočítat jejich četnost, ale cílem bylo udělat si celkovou představu, zda je tato problematika každodenní záležitostí, nebo se vyskytuje jen zřídka.

Tabulka 8a: Četnost kázeňských problémů

Minimálně 1x týdně	16
3x týdně	20
1x týdně	39
Maximálně 1x měsíčně	23

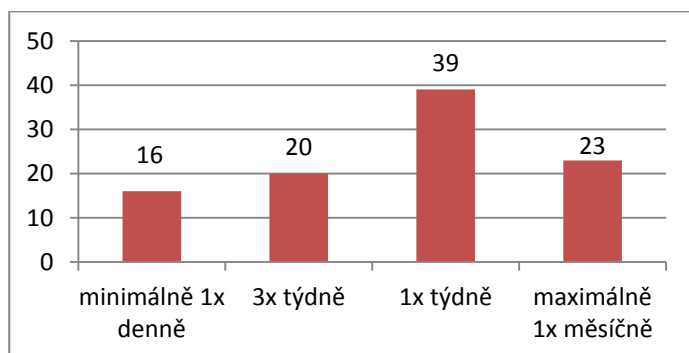
Zdroj: Vlastní práce

Tabulka 8b: Četnost kázeňských problémů podle typu školy

	Minimálně 1x denně	3x týdně	1x týdně	Maximálně 1x měsíčně
Gymnázium; Obchodní akademie	1	6	24	20
Střední odborná škola a učiliště	15	14	16	3

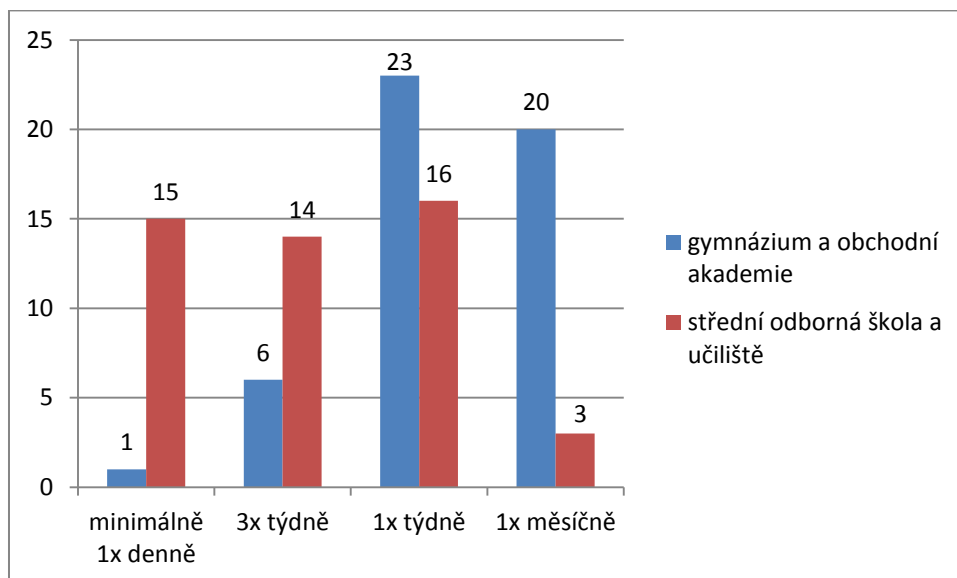
Zdroj: Vlastní práce

Graf 8a: Četnost kázeňských problémů

Zdroj: Vlastní práce

Graf 8b: Četnost kázeňských problémů podle typu školy

Zdroj: Vlastní práce

16 respondentů uvedlo, že řeší kázeňské problémy minimálně 1x denně. Vzhledem k tomu, že mezi nejčastější projevy nekázně patří vyrušování, neplnění úkolů apod., původním předpokladem bylo, že se s touto odpovědí ztotožní více respondentů. 20 respondentů přiznává problémy 3x týdně, 39 alespoň 1x týdně a 23 maximálně 1x měsíčně. Poslední jmenovaná je také překvapující, zde byl k předešlým výsledkům předpoklad menšího výskytu tohoto jevu.

Při porovnání výsledků mezi školami (otázky č. 3 a 17) je patrné, že na středních odborných školách a učilištích řeší kázeňské problémy častěji, než na ostatních školách. 32% respondentů z odborných škol a učilišť uvedlo, že řeší kázeňské problémy minimálně 1x denně, 30% 3x týdně. U respondentů z gymnázií a obchodních akademií jsou to 2% minimálně 1x denně a 10% 3x týdně. Rozdíly jsou patrné hlavně z grafu 7b.

Otázky týkající se zvládnání kázně

Na tuto problematiku jsou zaměřeny otázky č. 4 – 6. V této části bylo zjišťováno, jaký je pohled jednotlivých pedagogů na zvládnání kázně jak v případě jich samotných, tak i jejich kolegů, dále jaký vliv má délka praxe a zda jsou kázeňské přestupky směřovány výhradně proti učitelům, nebo i proti spolužákům.

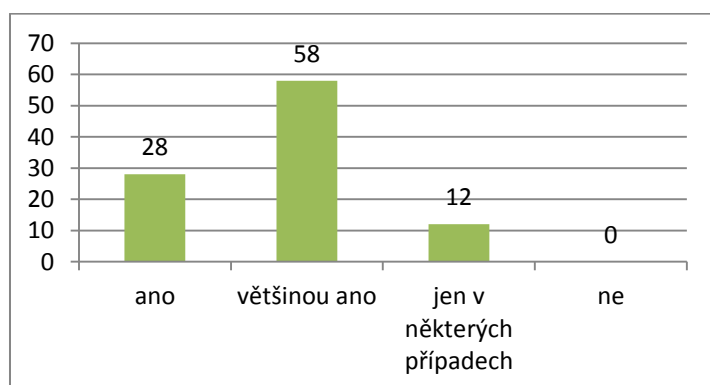
Otázkou č. 4 byl zjišťován názor pedagogů, jak zvládají kázeň ve své třídě. Vzhledem k věkovému složení a délky praxe dotazovaných nebyl předpoklad, že by někdo kázeň přímo nezvládal. Takový by nejspíš již ve školství nepracoval.

Tabulka 9: Zvládnání kázně

Ano	28
Většinou ano	58
Jen v některých případech	12
Ne	0

Zdroj: Vlastní práce

Graf 9: Zvládnání kázně

Zdroj: Vlastní práce

Ve 12 případech se respondenti přiznali, že kázeňské problémy ve svých hodinách zvládají jen v některých případech, 28 zvládá kázeň bez problémů a nejpočetnější skupinu tvoří ti, co zvládají kázeň ve většině případů.

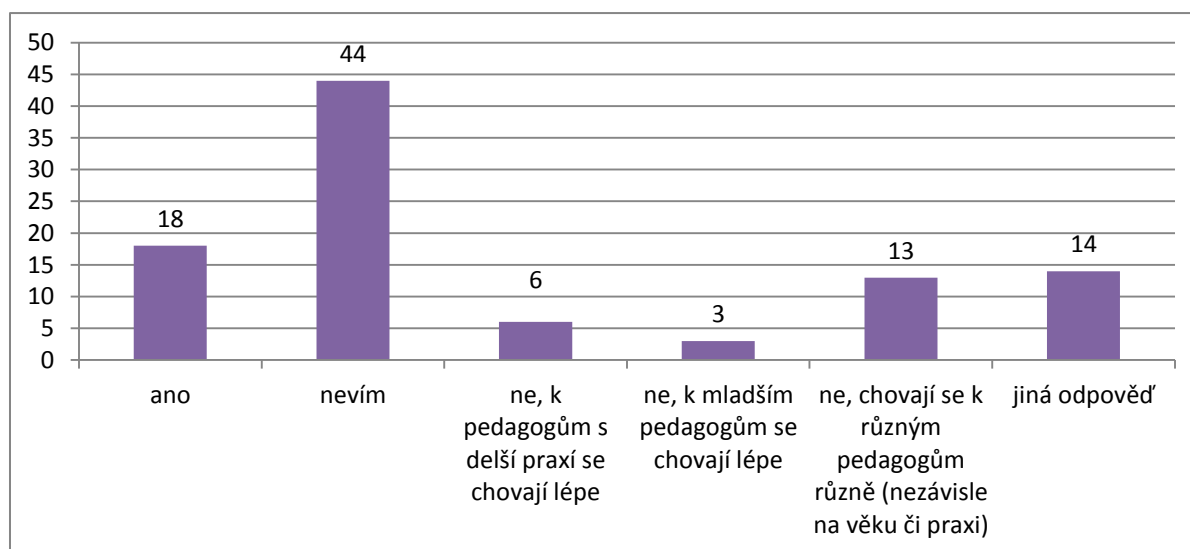
V otázce č. 5 se zjišťovalo chování žáků vůči učitelům. Otázka byla polouzavřená a nabízela respondentům doplnění i jiné odpovědi.

Tabulka 10: Chování žáků vůči pedagogům

Ano	18
Nevím	44
Ne, k pedagogům s delší praxí se chovají lépe	6
Ne, k mladším pedagogům se chovají lépe	3
Ne, chovají se k různým pedagogům různě (nezávisle na věku či praxi)	13
Jiná odpověď	14

Zdroj: Vlastní práce

Graf 10: Chování žáků vůči pedagogům

Zdroj: Vlastní práce

Mezi jinými se nacházely:

- nezáleží na věku ani praxi, spíše na schopnosti žáky ukáznit

- záleží na osobnosti učitele (7x)
- přirozený respekt je nejdůležitější (3x)
- záleží na oblíbenosti učitele (3x)

Většina respondentů (cca 45 %) neví, jak se chovají žáci vůči ostatním pedagogům. Dle výsledků je patrné, že délka praxe nemá vliv na zvládnutí kázně ve třídě. Hlavní vliv na ukázněnost má osobnost pedagoga, přirozený respekt a obliba.

Otázkou č. 6 bylo tázáno, zda jsou kázeňské přestupky směřovány spíše vůči pedagogovi, nebo vůči spolužákům.

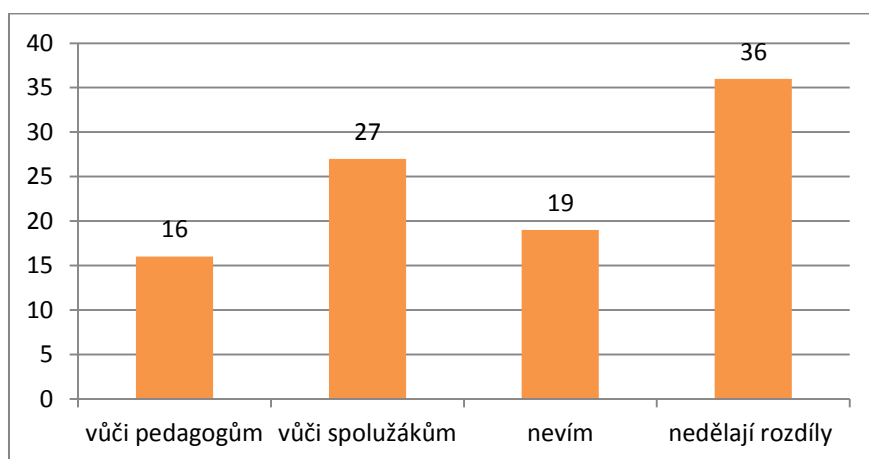
Tabulka 11: Směřování přestupků

Vůči pedagogům	16
Vůči spolužákům	27

Nevím	19
Nedělají rozdíly	36

Zdroj: Vlastní práce

Graf 11: Směřování přestupků

Zdroj: Vlastní práce

Ve většině případů nedělají žáci rozdíly mezi pedagogy nebo spolužáky, další početnou skupinou jsou přestupky vůči spolužákům. Nejméně početná je odpověď nekázně vůči pedagogům, ale i přesto je toto číslo vcelku zarážející a souvisí jistě s neplněním úkolů, drzostí apod., tedy s těmi lehčími.

Otázky týkající se způsobů řešení nekázně

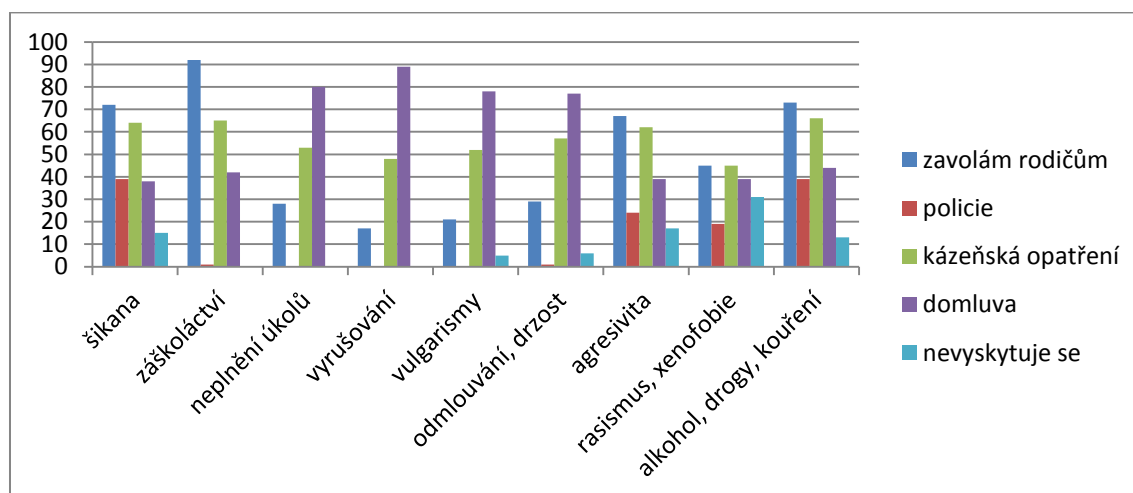
Otázka č. 7 se zabývala způsoby řešení, které by dotazovaný volil v jednotlivých případech nekázně. Odpovědi mohly být doplněny buď na základě vlastní zkušenosti, popřípadě jejich hypotetického řešení. V této položce mohlo být zvoleno více možností v každém řádku.

Tabulka 12: Řešení nekázně

	Zavolám rodičům	Policie	Kázeňská opatření	Domluva	Nevyskyt uje se
Šikana	72	39	64	38	15
Záškoláctví	92	1	65	42	0
Neplnění úkolů	28	0	53	80	0
Vyrušování	17	0	48	89	0
Vulgarismy	21	0	52	78	5
Odmlouvání, drzost	29	1	57	77	6
Agresivita	67	24	62	39	17
Rasismus, xenofobie	45	19	45	39	31
Alkohol, drogy, kouření	73	39	66	44	13

Zdroj: Vlastní práce

Graf 12: Řešení nekázně

Zdroj: Vlastní práce

Z grafu je patrné, že co se týká lehčích prohřešků, je dostačující domluva, případně kázeňský postih (napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy apod.). V těžších případech (šikana, agresivita, alkohol apod.) je nutné spojit se s rodiči, obrátit se na policii, řešit situaci pomocí kázeňských prostředků. Současně je třeba si s žáky také promluvit a zjistit příčinu jeho chování, za kterým může být skrytý i jiný problém. Z odpovědí vyplývá, že kontakt s rodiči žáků je velmi důležitý a může také napomoci k odhalení příčiny žákova chování a tudíž i k nápravě.

Otázka č. 8 se ptala na názor pedagoga, zda je pro dnešní děti vůbec trestem kázeňský postih (napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování). Pedagog je v každodenním kontaktu s žáky a měl by dobře posoudit, zda z takového postihu má žák obavu, či nikoliv.

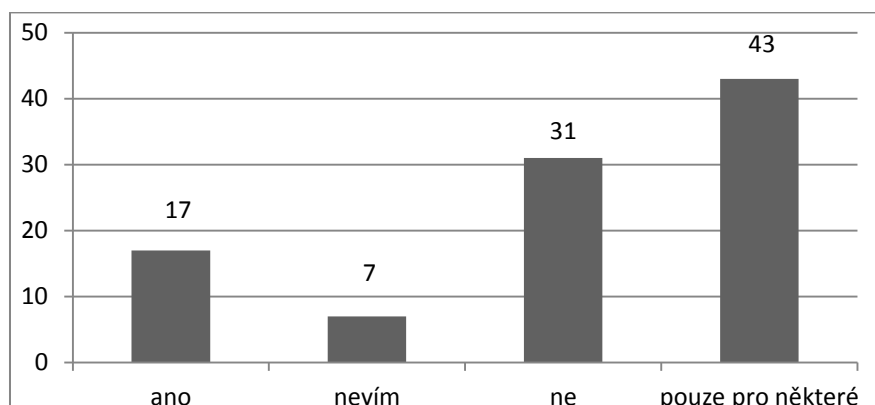
Tabulka 13: Je kázeňský postih trestem pro děti?

Ano	17
Nevím	7

Ne	31
Pouze pro některé	43

Zdroj: Vlastní práce

Graf 13: Je kázeňský postih trestem pro děti?

Zdroj: Vlastní práce

Téměř 44% dotazovaných se shoduje, že pro dnešní děti je kázeňský postih trestem pouze v některých případech, 17% vidí postih jako trest. 31% nevidí východisko ani v kázeňském postihu, neboť pro žáky to trest není.

Otázka č. 9 zjišťovala, zda se chování žáků zhoršilo proti minulosti, či nikoliv. Jednalo se opět o názor pedagogů.

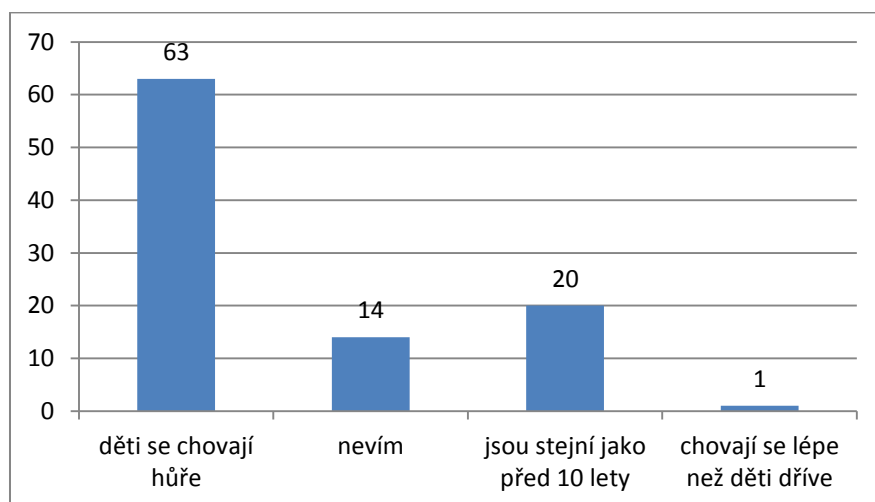
Tabulka 14: Chování žáků v současnosti

Děti se chovají hůře	63
Nevím	14
Jsou stejné jako před 10 lety	20
Chovají se lépe než děti dříve	1

Zdroj: Vlastní práce

Graf 14: Chování žáků v současnosti

Zdroj: Vlastní práce

Více než 63% dotazovaných vnímá chování současných dětí jako horší, než bylo v minulosti. Pouze jeden dotazovaný zastává názor, že žáci se chovají lépe dnes, než se chovali před deseti lety. Přibližně 20% respondentů vidí dnešní a dřívější žáky na stejné úrovni, pokud jde o jejich chování.

Otázky týkající se spolupráce rodičů a školy

Otázky č. 10 – 13 byly zaměřeny na spolupráci rodičů se školou a také na povědomí o „Smlouvě mezi rodiči a školou“.

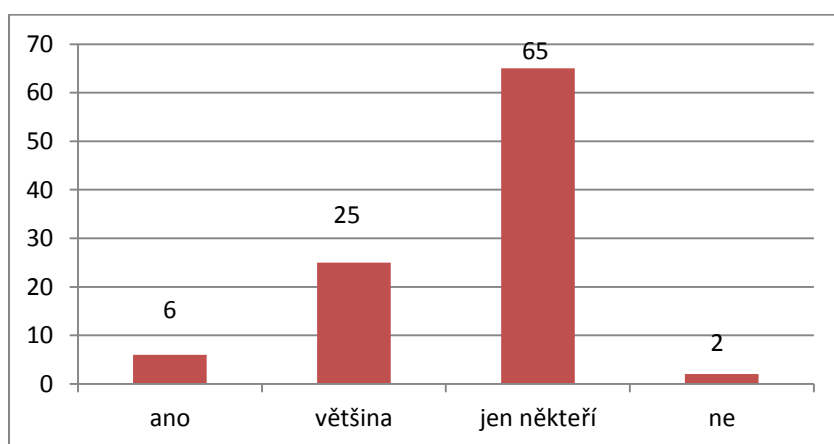
Otázka č. 10 byla zaměřena na spolupráci rodičů problémových dětí se školou. Spolupráce školy s rodiči je velmi důležitý krok nejen při řešení nekázně, ale i pro zjišťování průběhu studia (klasifikace, celkové chování, snaha, píle). Pro každého rodiče je příjemné, dojít si do školy poslechnout, jak je jeho dítě šikovné a snaživé. Horší je to v případě, kdy žák je problémový, žákovskou knížku má plnou poznámek a pedagog si na něj neustále stěžuje.

Tabulka 15: Spolupráce rodičů a školy

Ano	6
Většina	25
Někteří	65
Ne	2

Zdroj: Vlastní práce

Graf 15: Spolupráce rodičů a školy

Zdroj: Vlastní práce

Podle výsledků existuje jen velmi málo škol, kde rodiče se školou bezvýhradně spolupracují. Více než 25% pedagogů uvádí, že na jejich škole většina rodičů spolupracuje. Největší skupinu (přes 65%) tvoří pedagogové škol, kde je možná spolupráce pouze s některými rodiči.

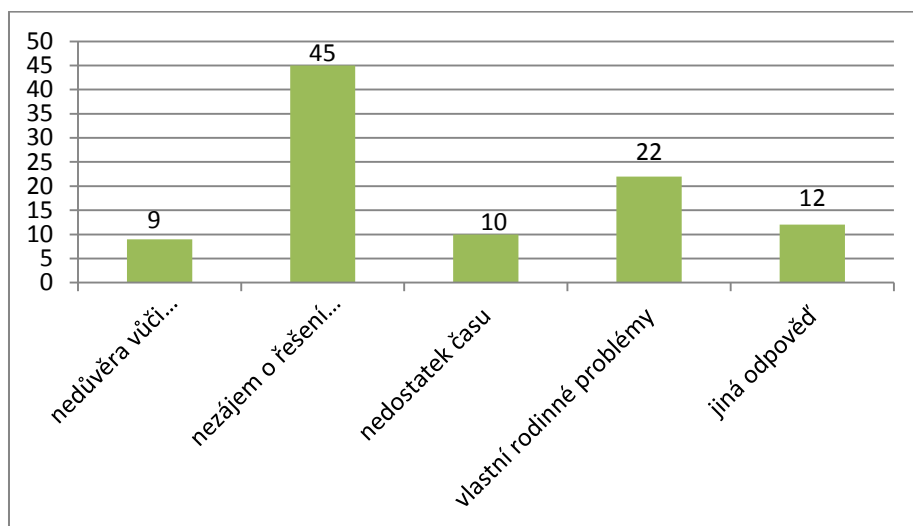
S tím souvisela i další otázka (č. 11), která se zabývala názorem pedagogů na důvody nespolupráce některých rodičů. Většina učitelů zná nejen své žáky, ale i sociální poměry, ze kterých dítě pochází. Může tedy přinejmenším odhadnout, jaké důvody vedou rodiče k nespolupráci.

Tabulka 16: Důvody nespolupráce rodičů

Nedůvěra vůči učitelům (škole)	9
Nezájem o řešení problémů ve škole (je to věc školy)	45
Nedostatek času	10
Vlastní rodinné problémy	22
Jiná odpověď	12

Zdroj: Vlastní práce

Graf 16: Důvody nespolupráce rodičů

Zdroj: Vlastní práce

Přes 45% dotazovaných má názor, že rodiče nespolupracují se školou, protože nemají zájem řešit problémy vzniklé ve škole. Myslí si, že co ve škole vzniklo, mělo by se tam i vyřešit. Důvodem může být také sociální prostředí rodiny. Mnoho rodin prochází vlastní krizí, proto jsou pro ně přednější vlastní problémy, než to, co se řeší někde jinde. V menší míře se objevuje i nedůvěra vůči škole a nedostatek času rodičů. Mezi jinými odpověďmi se objevují kombinace předešlých možností.

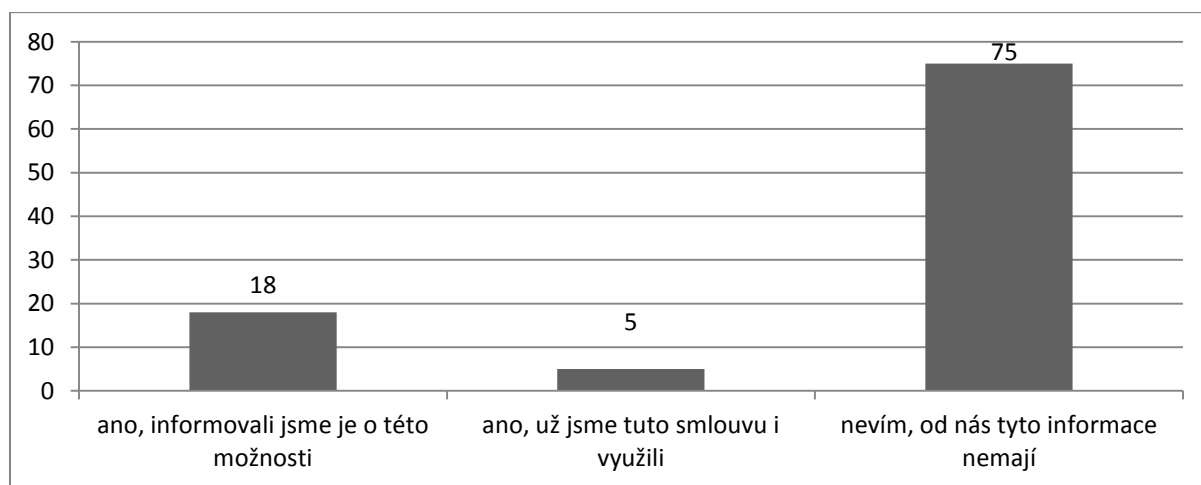
Otázka č. 12 mapovala povědomí o možnosti „Smlouvy mezi rodiči a školou“. Tato smlouva je poměrně novým prostředkem, který má pomoci jak škole, tak rodičům. V poslední době byla tato možnost zmiňována i v médiích. Otázkou zůstává, zda o této možnosti rodiče vlastně ví.

Tabulka 17: Vědí rodiče o možnosti „Smlouvy mezi rodiči a školou“?

Ano, informovali jsme je o této možnosti	18
Ano, už jsme tuto smlouvu i využili	5
Nevím, od nás tyto informace nemají	75

Zdroj: Vlastní práce

Graf 17: Vědí rodiče o možnosti „Smlouvy mezi rodiči a školou“?

Zdroj: Vlastní práce

Více než 75% pedagogů nemá ponětí, zda rodiče tuto možnost vůbec znají. O existenci smlouvy informovalo 18% respondentů a v pěti případech dokonce smlouvu již využili. S největší pravděpodobností se jednalo o pedagogy z jedné školy.

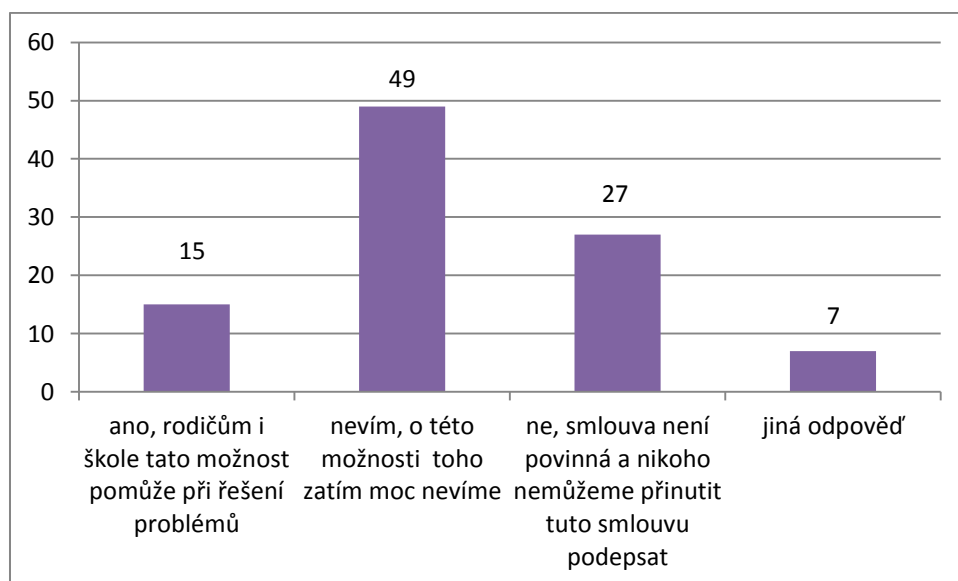
Otázka č. 13 byla zaměřena na pedagogy a jejich pohled na smysluplnost „Smlouvy mezi rodiči a školou“. Otázka byla polouzavřená.

Tabulka 18: Má smysl „Smlouva mezi rodiči a školou“?

Ano, rodičům i škole tato možnost pomůže při řešení problémů	15
Nevím, o této možnosti toho zatím moc nevíme	49
Ne, smlouva není povinná a nikoho nemůžeme přinutit tuto smlouvu podepsat	27
Jiná odpověď	7

Zdroj: Vlastní práce

Graf 18: Má smysl „Smlouva mezi rodiči a školou“?

Zdroj: Vlastní práce

Jiná odpověď:

- smlouvu nemáme, s rodiči jsme schopni se domluvit i bez ní
- smlouvu máme, ale zatím žádné patrné změny nejsou, máme ji jen chvíli
- rodiče někdy potřebují mít pokyny písemně v ruce
- problémy na naší škole smlouvu nevyžadují

- kdo má zájem spolupracuje i bez smlouvy
- mnoho žáků je již zletilých
- je to zbytečný krok

Téměř polovina dotazovaných nemá sama o této smlouvě ponětí. 27 respondentů je názoru, že smlouva nemá význam, neboť není povinná a nelze nikoho přinutit smlouvu podepsat. Rodiče, kteří smlouvu podepíší, by jednali stejně i bez ní. 15 dotazovaných by vítalo smlouvu jako pomoc pro rodiče i školu.

Otázka na příčinu nekázně žáků

V otázce č. 14 byly ověřovány možné příčiny nekázně žáků. Nekázeň u žáků bývá vyvolána několika různými aspekty, nelze tedy stanovit jen jednu příčinu. Každý respondent mohl zaškrtnout, popřípadě doplnit tři nejčastější možnosti.

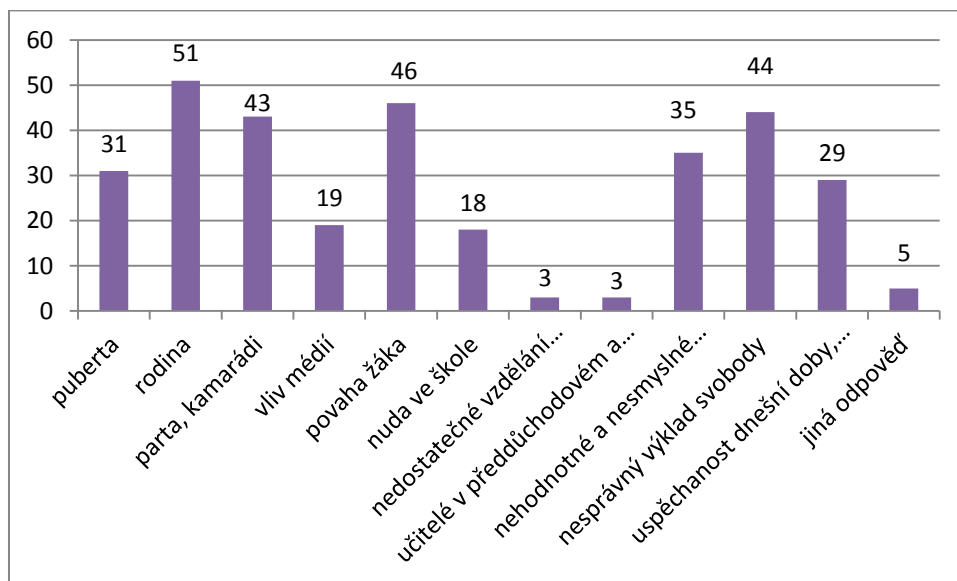
Tabulka 19: Příčiny nekázně

Puberta	31
Rodina	51
Parta, kamarádi	43
Vliv médií	19
Povaha žáka	46
Nuda ve škole	18
Nedostatečné vzdělání pedagogů	3

Učitelé v předdůchodovém a důchodovém věku	3
Nehodnotné a nesmyslné trávení volného času	35
Nesprávný výklad svobody	44
Uspěchanost dnešní doby, stres	29
Jiná odpověď	5

Zdroj: Vlastní práce

Graf 19: Příčiny nekázně

Zdroj: Vlastní práce

Jiná odpověď:

- vliv techniky, děti neudrží pozornost, nezvládají samostatnou práci, občas jen slyší, ale neposlouchají
- nesoustředěnost spojená s přílišným množstvím podnětů a informací, které dnes děti přijímají z různých směrů (médiá, technologie,...)
- vlastní soukromé problémy, poruchy učení, nepochopení
- poruchy chování, aj.
- vliv počítačů a počítačových her

Největší vliv na nekázeň má dle dotazovaných rodina, povaha žáka a nesprávný výklad svobody. Další velkou skupinu tvoří parta, nehodnotné a nesmyslné trávení volného času a úspěchanost dnešní doby. Dle názoru pedagogů mají nejmenší vliv nedostatečné vzdělání pedagogů a pedagogové v předdůchodovém a důchodovém věku.

5.6 Shrnutí, ověření hypotéz

H1: Žáci na odborných školách a učilištích mají více kázeňských problémů než žáci na gymnáziích a obchodních akademiích.

Na základě výsledků otázek č. 3 a 17 byla posouzena četnost kázeňských problémů na jednotlivých školách. Předpokladem byl vyšší a častější výskyt těchto problémů u žáků středních odborných škol a učilišť. TATO HYPOTÉZA BYLA POTVRZENA.

H2: Závislost žákyň na návykových látkách je méně častá než závislost žáků vyššího sekundárního vzdělávání.

Problematika závislosti (alkohol, drogy) na našich středních školách není příliš rozšířeným nešvarem. Přesto se zde vyskytuje. Z výsledků dotazníkového šetření vyšlo najevo, že v 75% případů je závislost problémem žáků (chlapců), zatímco problém žákyň se závislostí nepřipustil ani jeden z pedagogů. TATO HYPOTÉZE BYLA POTVRZENA.

H3: Délka učitelské praxe nemá vliv na zvládání kázně.

56% pedagogů se vyjádřilo ve smyslu, že neví, jaké je chování žáků k ostatním pedagogům. Většina zbývajících odpovědí směřovala k tvrzení, že nezáleží na délce praxe, ale na osobnosti učitele, jeho přístupu a oblíbenosti. TATO HYPOTÉZA BYLA POTVRZENA.

Ze zjištěných výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že problematika kázně je každodenním problémem většiny škol. V současnosti se již pozvolna stírá rozdíl mezi děvčaty a chlapci, problémové chování se pomalu stává z tohoto pohledu globálním. Na tomto problému má svůj díl viny jak rodina, tak i společnost jako taková (tedy i škola). Děti netráví svůj čas hodnotně, nevybírají si dobré vzory a v pěkných studijních výsledcích nevidí smysl. Pro školu je důležitý kontakt s rodiči a společné hledání vhodných řešení.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat problematiku kázně u žáků vyššího sekundárního vzdělávání, dále zjistit výskyt a četnost kázeňských problémů na školách, ukázat na příčiny takového chování a zároveň doporučit možnosti jejich řešení.

Rozdíl mezi současností a minulostí v českém školství z hlediska kázně je patrný. Děti jsou agresivnější, nebojácnější, aktivnější. V minulosti nebylo výjimkou, že si učitelé zjednávali „respekt“ fyzickými tresty, ačkoliv byly zakázány na našich školách již v roce 1870. Děti byly za různé kázeňské prostředky trestány například klečením v koutě, taháním za vlasy, ranou ukazovátkem apod. Nemyslím, že to byli právě vhodné tresty pro žáky. Někteří lidé jsou však toho názoru, že byly tyto tresty neúčinnější. V takových případech se však, podle mého názoru, nedá mluvit o respektu, ale o strachu. A pevně doufám, že tyto praktiky již z českých škol vymizely.

Problematika kázně je jedním z nejvíce diskutovaných témat českého školství. Existuje celá řada knih a příruček, jak pracovat s dětmi, aby se nekázni předcházelo, nebo jak řešit jednotlivé případy nekázně.

První a zásadní krok je nekázni předcházet. Vhodným prostředkem je stanovení pravidel ve třídě a důslednost v jejich dodržování jak ze strany dětí, tak i pedagogů. Pravidla by měla být vytvořena převážně žáky, neboť ta, která si sami stanoví, snáze dodržují.

Vliv na celkové chování třídy je také v rukou pedagoga. Učitel má být osobnost, pro děti vhodný vzor, svou výukou zaujmout a zároveň by měl být oblíbený. Dalo by se říci, že toto je recept na klid ve třídě. Ne vždy je to tak jednoznačné, ale je to dobrá cesta.

V případě, že se pedagog s kázní ve třídě již potýká, není východiskem hned dítě „zaškatulkovat“ jako problémové, přidat mu nějaký kázeňský postih a víc se o něj nezajímat. Příčin nekázně je celá řada a základem všeho je zjistit, kde tento problém vzniká. Většina pedagogů zná své žáky, ví, z jakého sociálního prostředí pochází, často zná i jeho zájmy a koníčky a také partu kamarádů, se kterou se stýká. Někdy může být nekázeň ve třídě jen projev, jak na sebe upozornit, jindy se jedná jen o rozmazlené dítě, kterému není vyhověno.

Pokud zjistíme, kde je příčina nekázně, je snadnější najít i řešení. U méně závažnějších přestupků většinou postačí osobní domluva a promluva. Některým žákům stačí se vypovídat. V momentě, kdy zjistí, že se o ně někdo (pedagog) zajímá, uleví se jim a zklidní své chování. U závažnějších přestupků již domluva nestačí. V takových případech je vhodné se spojit s rodiči, problém s nimi prodiskutovat a snažit se společně najít nějaké vhodné řešení. Novinkou je v této oblasti „Smlouva mezi rodiči a školou“, která není rozšířena plošně, každá škola si ji může vybrat podle svého uvážení. Není ani soudně napadnutelné její nedodržení a i přesto má pro žáky a jejich rodiče určitou vážnost. Ve zvlášť závažných případech je pak nutné spojit se zároveň s Policií ČR a takový případ je již plně v jejich moci. Tyto případy jsou naštěstí jen ojedinělé.

Shrnu-li to nejpodstatnější, co jsem touto prací chtěla zjistit, je to, že žáky nemáme jen vzdělávat a vychovávat, ale také se jim věnovat i na mírně osobnější úrovni. Pravidelně si s nimi popovídat, zjistit, jaké mají trápení, starosti, nebo naopak radosti. Pedagog, který žáka vyslechne, poradí mu, nebo se s ním i zasměje, si u něj získá oblibu. Prevence je vždy lepší, než řešení již vzniklých problémů.

Osobně mě tato práce obohatila jak o teoretické poznatky, tak i názory zkušenějších pedagogů. Díky této práci si již umím vysvětlit chování svých žáků a také najít vhodný způsob při řešení nekázně ve třídě.

Literatura

1. BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2004. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-14-3.
2. BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0.
3. BENDL, Stanislav. *Neukázněný žák: cesta institucionální pomoci*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2004. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-36-4.
4. Bendl, Stanislav, *Školní kázeň metody a strategie*, ISV nakladatelství, Praha, 2001, ISBN 80-85866-80-3
5. BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-624-4. (298)
6. ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1718-0. (160)
7. HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1.
8. Kalhous, Zdeněk; Obst, Otto a kol., *Školní didaktika*, Portál, Praha, 2002, ISBN 80-7178-253-X, 448 s. 1. vyd.
9. KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
10. KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Překlad Dominik Dvořák, Milan Koldinský. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.
11. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5. (152)
12. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
13. ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6. (160)
14. ŠIMONÍK, Oldřich. *Začínající učitel: (některé pedagogické problémy začínajících učitelů)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0944-6. (100)
15. TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-503-2. (200)

16. VALIŠOVÁ, Alena, a kolektiv. *Autorita ve výchově*. Univerzita Karlova v Praze – nakladatelství Karolinum, Praha, 1999, ISBN 80-7184-857-3
17. VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0.
18. BENDL, Stanislav. Rodina.cz. *Rodina.cz: Příčiny školní nekázně* [online]. 2001 [cit. 7.4.2016]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek1911.htm>
19. Co je kyberšikana. In: *E-BEZPEČÍ* [online]. 2009 [cit. 7.4.2016]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>
20. Novela školského zákona a novela vyhlášky č 177/2009 Sb. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013 [cit. 7.4.2016]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlasky-c-177-2009-sb-1>
21. MERCL, Martin. *Učitelské noviny: Smlouvy škol s rodiči* [online]. 2011, 17 [cit. 7.4.2016]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5927>
22. Počty učitelů ve školním roce 2013/14. In: *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 7.4.2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541835/30000414k04.pdf/1c36bae7-8e79-48c2-a3c5-1e808158d603?version=1.1>
23. Střední školy: Jihočeský kraj. *Stredniskoly.cz* [online]. 2016 [cit. 7.4.2016]. Dostupné z: <http://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/jihocesky-kraj/>

Přílohy

Příloha 1:

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Miluše Návorková a jsem studentkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Ráda bych Vás touto cestou poprosila o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci (Problematika kázně v sekundárním vzdělávání).

Vyplnění dotazníku je anonymní a dobrovolné. Zjištěné informace budou použity výhradně pro potřeby mé bakalářské práce.

1. Jaké kázeňské problémy se nejčastěji vyskytují ve vaší třídě?

- vyrušování
- neplnění úkolů
- vulgarismy
- záškoláctví
- šikana
- agresivita
- alkohol, drogy
- rasismus, xenofobie
- drzost
- jiné: .....

2. Mají více kázeňských problémů chlapci nebo dívky?

- chlapci
- dívky
- chlapci i dívky stejně

3. Jak často řešíte kázeňské problémy ve vaší třídě?

- minimálně 1x denně
- 1x týdně
- 3x týdně
- maximálně 1x měsíčně

4. Daří se Vám případné kázeňské problémy zvládat?

- ano
- většinou ano
- jen v některých případech
- ne

5. Chovají se problémoví žáci stejně ke všem učitelům?

- ano
- nevím
- ne, k učitelům s delší pedagogickou praxí se chovají lépe
- ne, k mladším pedagogům se chovají lépe
- ne, chovají se k různým učitelům různě (nezávisle na věku či praxi)
- jiná.....

6. Jsou častější problémy v chování vůči učitelům nebo vůči spolužákům?

- vůči pedagogům
- vůči spolužákům
- nevím
- nedělají rozdíly mezi spolužáky i učiteli

7. Jak řešíte (popř. byste řešila) :

	Zavolám rodičům	Policie	Kázeňská opatření	Domluva	Nevyskytuje se
Šikanu					
Záškoláctví					
Neplnění úkolů					
Vyrušování					
Vulgarismy					
Odmlouvání, drzost					
Agresivitu					
Rasismus, xenofobii					
Alkohol, drogy, kouření					

8. Je podle Vás pro dnešní děti trestem kázeňský postih (napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování)?
- ano
  - nevím
  - ne
  - pouze pro některé
9. Myslíte si, že se chování žáků zhoršuje oproti minulým rokům? (10 let a více)
- ano, děti se chovají hůř
  - nevím
  - ne, jsou stejní jako děti před 10 roky
  - ne, chovají se lépe než děti dříve.
10. Spolupracují rodiče problémových žáků se školou?
- ano
  - většina
  - jen někteří
  - ne
11. Proč myslíte, že někteří rodiče se školou nespolupracují?
- nedůvěra vůči učitelům (škole)
  - nezájem o řešení problémů ve škole (má řešit škola)
  - nedostatek času
  - vlastní rodinné problémy
  - jiná.....
12. Vědí rodiče o možnosti „Smlouvy mezi rodiči a školou“?
- ano, informovali jsme je o této možnosti
  - ano, už jsme tuto smlouvu už využili
  - nevím, od nás tyto informace nemají
13. Má podle Vás „Smlouva mezi rodiči a školou“ smysl?
- ano, rodičům i škole tato možnost pomůže při řešení problémů
  - nevím, o této možnosti toho zatím moc nevíme
  - ne, poněvadž smlouva není povinná a nikoho nemůžeme přinutit tuto smlouvu podepsat
  - jiná.....

14. Co je podle Vás většinou příčinou nekázně u dětí?(zvolte prosím 3 nejčastější)

- puberta
- rodina
- parta, kamarádi
- vliv médií
- povaha žáka
- nuda ve škole
- nedostatečné vzdělání pedagogů
- učitelé v předdůchodovém a důchodovém věku
- nehodnotné a nesmyslné trávení volného času
- nesprávný výklad svobody
- úspěchanost dnešní doby, stres
- jiný .....

15. Kolik je Vám let?

- do 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 a více let

16. Délka Vaší učitelské praxe je:

- do 5 let
- 6 – 10 let
- 11 – 15 let
- 16 – 20 let
- 21 a více let

17. Kde učíte?

- gymnázium
- obchodní akademie
- střední odborné učiliště
- střední odborná škola

18. Pohlaví:

- muž
- žena

Děkuji Vám za Vaši pomoc a za Váš čas.